

Kun Miklós Jenő

Emlékezés egy magyar íróra

1941. január 28-án halt meg legmagyarabb érzésű íróink egyike, a magyar tanügy munkásaként is maradandó alkotó **Lőrinczy György**.

1945 utáni lexikonjaink – már amennyiben megemlítik őt – az internacionalista-, majd globalista véleményuralomnak köszönhetően érdemdús tevékenységéről nem tájékoztatnak. Pályája külső kereteinek ismertetéséhez a *Singer és Wolfnemél* az 1920-as évek derekán megjelent művei egyikének kiadói előszava szolgál segítségemül.

Ikergyermekként született 1860. december 26-án Szabolcs vármegye akkori székhelyén, Nagykállón.

Családja féléves korában átköltözött anyai ősei földjére, Rimaszombatba, ahol édesapja, **L. Endre**, tekintélyes ügyvéd lett és a gömői református egyházmegye világi tanácsbírája. Édesanyja **Csáthi Kriston Judit**. Leánytestvére négyéves korában meghalt. A csenevész, sokat betegeskedő kislány tizenkét éves koráig több időt töltött az ágyban, mint a mezőn.

Iskoláit Rimaszombatban, Eperjesen, Késmárkon és Sárospatakon végezte. Bölcsész- és jogi tanulmányait Budapesten folytatta, ahol egyidejűleg az országgyűlési gyorsírdában dolgozott. Huszonhárom éves korában családi körülményei miatt visszaköltözött Rimaszombatba, s 1895-ig a helyi takarékpénztár szolgálatában állt.

Tevékenyen részt vett a város és a vármegye közéletében, mindvégig nagy lelkesedéssel és önzetlenül szolgálta a magyar közművelődési törekvéseket. Kitartóan küzdött a sötét erők által szított – utóbb a Kárpát-me-

dence minden kis népe számára károsnak bizonyult – pánszláv agitáció ellen. (Itt jegyzem meg: ha osztott is sebeket a „magyarítás“ időszakában, jól látta, hogy a nemzetiségi türelmetlenség igazi porverői a szlovákságtól távolabb, Prágában keresendők!) 1881-ben a *Gömői Közművelődési Egyesület* rimaszombati jegyzőjének, 1895-ben a *Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület* (FMKE) főtitkárának választották. Egyik rendezője és csoportbiztosa volt az ezredéves országos kiállítás közművelődési pavilonjának. 1899-ben, **Jókai Mór** javaslatára, Komárom vármegye tanfelügyelőjévé nevezték ki, ahol saját bevallása szerint élete legboldogabb tizenkét esztendejét élte át. 1911-től a budapesti tanfelügyelőségen dolgozott, 1913–1918 között – rövid gömör-kishonti kitérővel – Nyitra vármegyében az ottani tanfelügyelőség vezetője. 1918 nyarán (közvetlenül az összeomlás és a csehek inváziója előtt) az újpesti tanfelügyelőség élére állították. Saját kérésére innen vonult nyugdíjba 1923-ban, s haláláig az irodalomnak élt. A nemzeti összeomlás és az impériumváltás mélyen lesújtotta és megrendítette. („*Hogy szoktam meg én, aki olyan nemzet fia vagyok, amelyik ezer esztendeig az álmok nábobja volt, hogyan szoktam meg azt a szeggyent, hogy a becsület koldusaivá lettünk?*” – írta egy későbbi, *A Mankók* c. elbeszélésében.)

Hitvesével, **Szarvassy Máriával**, korán meghalt első feleségének, **Sz. Erzsébetnek** testvérhúgával, boldog házasságban négy gyermeket neveltek fel a hazának.

Élete szakadatlan alkotómunkával telt. Az 1911-től kilenc esztendőn keresztül szerkesztette a *Kisdednevelés* c. pedagógiai szaklapot. Szerkesztette a *Gömör–Kishont* c. hetilapot, öt évig a FMKE évkönyveit és naptárát. Dolgozott a *Pallas Nagy Lexikonába* és a *Magyarország Vármegyéi és Városai* c. nagy monográfiába. Írt hatvankötetnyi szépirodalmi- és ifjúsági könyvet (*A magam földjén, Falusi potentátok, Az özvegy falu, Megtépett fészkek, Gereblyém alól, A rétek lelke, A verdibáli nász, A Pósa asztal, Mesék és mesekirályok, A boldogság császára, Május király, Kis falum, A becsület útján, Túl a sövényen, A bizófalvi harangszava, Mátyus földjén, A bujdosók, Fekete rózsák, Az igmándi bég, A kavai fűzfák, Magyar dicsőség, Kis diákjaim, Mikszáth Kálmán* stb.), több mint tízezer cikket és országszerte mintegy száz felolvasást tartott. Mint tanfelügyelő szervezett és épített százötvennégy iskolát, negyvenhárom óvodát és több száz iskolai, óvodai népkönyvtárat. Széleskörű társadalmi megbecsülés övezte, több királyi, majd kormányzói elismerés és kitüntetés birtokosa volt. Harmincéves írói jubileumán a *Jókai Közművelődési Egyesület* alelnökévé választották, 1908-ban a *Petőfi-társaság*, majd 1924-ben a *Kisfaludy-társaság* is tagjai közé választotta. Tiszteletbeli tagja volt több civil egyesületnek, egyebek mellett a nagykőrösi *Arany János Társaságnak* és a *Rimaszombati Polgári Olvasókörnek*.

Mély barátság fűzte Nemesradnót nagy szülőltéhez, a magyar gyermekirodalom megeremtőjéhez, **Pósa Lajos**-hoz, akinek szűkebb köréhez tartozott. Az ő ösztönzésére írta meg ifjúsági könyveit.

A szépíró Lőrinczy a Kiegészést követő, ellentmon-

dásokkal terhelt (két) történelmi korszak nemzeti-liberális politikájával lényegében azonosuló alkotóként az ún. nemzeti iskola képviselője volt. Nem tartozott az eredetiségre törekvő, újhangú írók közé; tárgyköre, ízes magyar nyelve, felfogása a hagyományok tiszteletét árulják el; konzervatív szemléletű pályatársaitól inkább csak érzéseinek hőfoka különbözteti meg. Leginkább nyitrai költőbarátjához, a *Jankó átka* c. verséért a csehek bosszúja elől onnan menekülni kényszerült **Szathmáry István**hoz hasonlítható, akinek 1918. májusában *A csend dalol* c. verseskötönyvéhez ő írt veretes ajánlást: „Ezeket a gyönyörű verseket azzal a szégyenkezéssel bocsátom útnak, hogy magamnál különbet ajánlok és magasztalok. Il fait froid dehors... Hideg van odakünn. Dalolja méla szerelmes bánatában ez az istentől megáldott poétaszív. Hideg van odakünn. Végig, a szép, a drága magyar földön, melyet tele plántáltak már minden idegenszerűséggel, ami csak a hevülő, lelkes, meleg, őszinte magyar szívet megfojthatja. Igen. Hideg van odakünn. Eredj, te kis könyv! Próbáld meg, rázd fel kábultságából, melegítsd föl fagyos közömbösségből az alélt és dermedt magyar szíveket! Főképp a szegény, a naiv, a botor magyar vidéket, amelyiknek a legnagyobb nyomorúsága az, hogy sohase tudja vagy sohase akarja meglátni, hogy körülötte, hogy a lelkében Szathmáry Istvánok teremnek, többnyire vergődnek és elsorvadnak, miközben néha, szomorúan és csendben dalolnak. Halhatatlan magyar dalokat.“

Akár róla is írhatták volna.

A költőnek indult író halálának 65. évében – vele együtt dicsőséges szabadságharcunk tragikus sorsú hőseire is emlékezve – idézem szépirói munkásságának egy halhatatlan (számomra mindmáig a legszebb) darabját.

*

Lőrinczy György **Im, elbocsájtalak, életem hajója...**

Olyan az emlékezés, mint a gereblye, aminek egyik-másik fogát kitörték. Belevágja az ember a futó időkhervatag fűszálaiba, amiket már az élete rendjén lekaszált; mi marad alatta, mi nem, jobbadán a véletlen dolga. Azt azután betakarítja, nehogy sötét ólomszárnyaival az ősz rája boruljon. El ne temessék azt is, mint ahogy eltemettek annyi sok egyebet, amit érdemes lett volna megőrizni! Így teszek én is éppen. Közelgető őszöm fenyegetően ösztökél s csorba gereblyém serényen jár jobbra-balra, míg nem avatag papíroson reszkető kéz borús gondjával írott, szép szomorú nótán akad meg. Az Ujházy László búcsúdálán. Im, elbocsájtalak, életem hajója! Hol állsz meg egykor, nem tudom.

Sohasem hallottam ennél szomorúbb nótát életemben. Csodálatos varázsa egyszerre megilleti a szívet, mint ha az ember maga is tengeren járna, tétova gályán, bujdo-

só mártírokkal, akiknek a céltalan vándorútja elébe felhőkösorús hegyormok ridegen állanak.

Az, aki írta, nemcsak igazi poéta volt, de igazi férfi is, tetőtől-talpig. Nagy úrnak született, ősoktól örökölt domíniumok nagyurának s mikor a névtelen rongyosok közé került, még nagyobbá lett. Nem nagyúrrá, hanem nagy emberré. Rozsnyóbányai és budaméri Ujházy László. Sáros vármegye legkülönb. nemesei közül való volt, akinek rajongó szíve ősei földjénél jobban szerette a szegényeket és a szerencsétleneket: a hazát és annak áldozatait. Mikor Lovassy László biharvármegyei követet 1846-ban tíz esztendei várfogságra ítélték, amiért üdvözlő iratot szerkesztett a vasemberhez, Wesselényi Miklós báróhoz, Ujházy volt a legelső, aki Sáros vármegye gyűléstermében felszólalt érte, hogy a spielbergi szörnyű fogságból bocsássák szabadon. Nem volt sikere, tudjuk. Lovassy ott örült meg a spielbergi várbörtönben s ráadásul Ujházy is majdnem oda került. Csak a nádor közbelépése mentette meg a Lovassy szomorú sorsától.

A szabadságharc már Sáros vármegye főispáni székében érte Ujházyt, de fényes méltóságát tüstént otthagya. Két fiával, Tivadarral és Farkassal együtt kardot kötött ő is. Gerilla csapata élén, melyet maga toborzott, Görgey hadtestében küzdött végig a dicsőséges téli hadjáratot, mialatt budaméri gyönyörű kastélyát földúlták, virágzó gazdaságát elpusztították az ellenséges hadak. Főispáni állásánál fogva tagja lévén az országgyűlésnek, a főrendiházban, melyet éppen az ő indítványára kereszteltek felsőháznak, ott volt Debrecenben is, ahol az ő bízó és jóhiszemű lelkét is magával ragadta a Kossuth izzó szenvedelme. Akkor, a szerencsétlen trónfosztó nyilatkozat proklamálásakor tette azt a végzetes fogadást, hogy míg él, többé sohasem lesz az ausztriai uralkodóház alattvalója. Ez a fogadalom lett élete tragikumává.

Tavasszal, mint teljes hatalommal fölruházott kormánybiztos, Klapkával együtt Komáromot védelmezte. Az övénél törhetetlenebb lélekkel senki sem bízott a szabadságharc diadalában. Még augusztus hatodikán is, a temesvári, segesvári és a debreceni katasztrófa után, mikor már az emberek lelkén erőt vett a bukás gyászos sejtelme, a csüggedés, Ujházy még akkor is szilaj energiával hirdette az augusztus harmadiki komáromi győzelmet s vastagbetűs plakátokon hívta a „feldunai hív magyar népet“ a szabadság védelmére. Csak nagysokára, a világoosi gyásznap után egyezett bele, hogy Klapka megkezdje a kapitulációról való alkudozást. Mikor a vár átadását bevégezték, akkor mondta róla Haynau ezeket a jellemző szavakat:

– Ennél az Ujházyznál becsületesebb emberrel sohasem talákoztam életemben. Kár, hogy rebellis.

A császáron kívül Ujházy volt az egyetlen ember, aki a bresciainak imponált. Azután bekövetkezett a bujdosás. Ujházy, bár bántatlanul itthon maradhatott és félrevonulhatott volna békés kényelemben ősei birtokán, Amerika szabad földjére vitorlázott, ahol úgy fogadták, mint a világszabadság apostolát. Családjával Yowa-államban telepedett meg, ahol Új-Buda néven magyar gyarmatot

alapított és sok üldözött magyarnak nyújtott menedéket. Ott talált nála otthonra Kerényi Frigyes, a költő is, Tompa és Petőfi versengő társa és jóbarátja. Ott vesztette el viszontagságos élete hűséges bajtársát, nemes lelkű hitvestársát, aki Benyovszky Móric grófnak volt az unokája. Az őserdő rengetegében hantolta el, de nemsokára a saját maga kezével kellett kiásnia s a drága hamvakkal együtt menekülnie, mikor a bennszülöttek megtámadták és földülták az újbudai gyarmatot. Texas államba költözött át, hűségesen magával vivén hitvese porait is, melyeket újra eltemetett San-Antonio mellett alapított új gyarmata kertjében. Erről adta az új otthonnak a Sírmező nevet. Sokáig gazdálkodott itt, majd, mikor az olasz-osztrák háború kitört, az amerikai kormány megbízásából Anconába ment konzulnak s ott leste, mikor, miképpen fordulhatnak a politikai viszonyok Magyarország javára. Hiába, Magyarországot megint rászedték. A villafrancai békekötéssel széjjeltéptek minden magyar reménységet s Ujházy, a csalódástól végképpen elkeseredve, visszahajózott texasi tuskulániumába, Sírmezőre. Az októberi diploma, majd a Königrätz után bekövetkezett osztrák pánik újra meg-

hozta a magyarságnak a szabadulás reménységét, de Ujházy nem tudott már bízni abban sem. Annál jobban bíztak a gyermekei. Azokat csak a kötelességérzet tartotta már ott, a szívük tele volt epedő sóvárgással, a honvágy borzasztó fájdalmaival. Észrevette azt, látta azt a bujdosó öreg kuruc napról-napra s el is töprengett rajta, kesergő szívvel. Mit tegyen? Ő nem mehet haza, mert a fogadalmát meg nem szegheti. Viszont hajthatatlansága gátat emel gyermekei boldogsága, legforróbb vágyakozása elébe. Ebben a szörnyű dilemmában tört meg sziklakemény lelke egyensúlya s fogott fegyvert – a saját maga életére. Még a halála is nagy volt, díszes életének méltó vége. Nemcsak a maga szenvedését, de a gyermekei boldogságát is váltotta meg vele.

*

Ez dióhéjban az élete története, mely tele van küzdelemmel és szenvedéssel. A hazáért. Családja 1878-ban hozta haza Sírmezőről s temette el itthon, a budaméri ősi kriptában a nemes bujdosót s hitvesét, akinél méltóbb erre a tisztes nevezetre sohasem volt egyetlen asszony sem.

Régóta keresem, kutatom a nyomokat, amiket küzdelmükről és szenvedésükről itt hagytak, de mindössze is egy naplótöredék és két levél az, amihez hozzájuthattam.

Meg egy dal, az Ujházy László búcsúdala.

A naplótöredéket 1859. május tizenkilencedikén írta *Sírmezőn a bujdosó* s benne *Egy magyar száműzött napja* címen arról számol be, hogy miképpen tölti a napjait. Dél előtt a szőlőjét kapálja, ebéd után sziesztál, majd fürdik, miközben szüntelenül elveszett kedveseiről, életpárjáról, a hazáról és gyermekeiről tépelődik. Magasztalja őket, lángoló szavakkal s a hazai föld felé sóvárgó karjait, hogy az Óceánon át megölelje azt. A feleségéről megható gyöngésséggel így ír:

– Hűvége határt nem ismert s ha közös vélemény okozta sorsunk úgy hozta magával, a világ legzordonabb végéig követett volna. A belső s külgazdaságban fáradhatatlan s ügyes volt munkássága; tanácsban okos; sokszor tudta mérsékelni hevesebb véralkatom rögtönzött elhatározásait; ha nekem főszém volt az emberek javítása, szíve leginkább foglalkozott boldogításukkal s felségelésükkel. Ily közremunkáló tulajdonok veszte rám nézve a legnagyobb csapás volt, mit a forradalom következményei keblemre mérhettek, kivetkezettvén engem közös egybeforrtnak valónk jobb, nemesebb feléből. Egy, tán évezredes, a többi ősfák közül a szőlőkertben általam egyedül meghagyott örökzöld tölgynek földig szomorúan lecsüggő lombjai árnyékolják a tetemetek s fedendik valószínűleg csontjaimat is, hogy poraink mindent visszafogadó méhébe a természetnek egybevegyüljenek, mint valának egyesítve életben szíveink. Hacsak az örök végítéletnek órája mihamar meg nem kondul és az utolsó magyart is ki nem parancsolja a tett mezejére. Ha késik ez óra, legyen elég az utódok számára ily szó sírunk felett: »Támadjon bosszú málló csontjainkból!«

A levelek egyikét köszönetképpen írta sárosvármegyei barátainak, akik tudatták vele, hogy a provizórium kéréséletű napjaiban a megyebizottságba őt is beválasztották. A becsmérlő, megbélyegző szállóigét: meghalt, senki sem merte rámondani. A másikat ugyanakkor, 1861 tavaszutó 6-án Sáros vármegye közönségének írta, s ebben mentegeti magát, hogy miért nem felelhet meg a szíves meghívásnak.

– Aggott napjaimnak – írja – és eltűrt szenvedéseimnek egyedüli vigasztalása lenne az, hogyha polgártársaimmal kezét fogva, még újra, mint közlegény működhetnék édes hazám alkotmányos bástyái visszafoglalásában és megerősítésében. De hitem, melyet Debrecenben, 1849. ápr. 14.-én tettem, tilt, hogy polgári alattvaló[jának] válhassak a mostani kormánynak. Mit érlelhet azonban az idő rejtelemteljes méhében, azt előre nem mondhatni. Nekem hinni és reményleni szabad. A természet tán csak azért hosszabbítja már úgysis sokra terjedő napjaimat, hogy még élő tanúja lehessen áldott hazám szabadsága és függetlensége tökéletes megszilárdulásának és akkor nyugodtan az anyaföld ölébe fog szállani az, aki mély tisztelettel meg nem szűnhetik lenni a tekintetes megyei közönségnek hű polgártársa és régi szolgája.

Az akkori idők tökéletes stílusa. Őszinte, mély és tiszta érzések nemes hangja minden szó, amit leír. S olyan az a

dal is, amit még az édes Anyám ajkáról hallottam. Az egyetlen bölcsődalom, ami nemcsak a fülemben, de a szívemben is megmaradt. Akkor írta Ujházy László, amikor a komáromi kapituláció után elbujdosott. Tán épp az ócéanon.

*„Im, elbocsájtlak, éltem hajója!
Hol állsz meg egykor, nem tudom.
Óh! szent hazám, eszembe fölmerülsz;
Szívem verését sírva hallgatom.*

*Imádni téged szívem hevéből
A táv ölében sem szünöm.
Fogadd legszentebb esküvésemet:
Külföld sem oltja lángszerelmemet!*

*Légy hát imádott, dicsó magyar föld,
Hol gondosan növeltetém;
Szabadságért fegyvert ragadva én,
Csaták szent istenétől védetém.*

*Most már a vad sors zsarnok kezéből
Szerlmem díja: bujdosás,
A nagyvilágba, merre könnyező
Szemeim látnak céltalan futást.*

*Maroknyi földet velem kívinni
Engedj határod ormirul!
Keblem viharja tán lecsillapul,
Ha szent földedből bírhat vánkosul!“*

Maga csinálta hozzája a nótát is, az is olyan, amilyen a vers: zokogó búbánat fölséges pátosza; a hontalanság szomorú himnusza, a nemzeti szabadság gyönyörű gyászdala. A forradalom költészetében egyetlenegy verset sem ismerek, ami ennél hívebb hangot adott volna a vérbefojtott, vagy elüldözött nemzeti érzésnek. Ha a szabadságharc történetét zeneműbe akarnák foglalni, annak méltó epilógusa egyesegyedül ez a nóta lehetne, az Ujházy László búcsúdala. A nagy idők nagy embereinek becsületes, igaz fájdalma zeng benne, azoké, akik, hogy elvesztették a hazát, mindent elvesztettek.

Dehát, lassanként elfelejtik ezt is. S talán jobb is így. Ebben a sivár korszakban, amikor nemcsak az élet külső kellemetessége, de diadala és dicsősége is annak jut, aki tudóval győzi jobban, nem szívvel. Mikor apró alakokat tolnak az apoteózis magaslatára, hogy nagyobbaknak láttassanak s epigonok állanak az óriások elébe, hogy ezeket eltakarják! Ki is értené meg most ezt a nótát! Ki Ujházy Lászlót, az ősmagyar erkölcsök ezt a puritán hősét, az adott férfiúi szó szentségének nemes áldozatát! Talán jobb, ha homályos alkonyatom szelíd reménysége, kis fiam bölcsője fölött egyedül magam dúdolgatom már: „Im, elbocsájtlak, éltem hajója! Hol állsz meg egykor, nem tudom...“

Megjegyzés:

Alkalmassint irodalomtörténészekre vár annak tisztázása, hogy Ujházy László szívbemarkoló búcsúdalan érezhető-e **Kunoss Endre** (1811–1844), az 1830-as évek népszerű költője (örökbecsű *Bányászhimnuszunk* szerzője) *Kitárom reszkető karom* című, **Horváth János** által 1937-ben a *Magyar Versek Könyvébe* is felvett költeményének a hatása. Ha igen, akkor sem ok arra, hogy szabadságharcunk tragikus alakjának költői teljesítménye előtt illő tisztelettel ne adózzunk. Ugyanis, akár tévedek, akár nem: meggyőződésem az, hogy Ujházy (minden bizonnyal egyöntésű) verse őszintébb, és jobb is.

KITÁROM RESZKETŐ KAROM...

Kitárom reszkető karom
Ölelni földedet,
Melyre zápként hullatom
Fiúi könnyemet.
Szülöttidben csatlakozám,
Te hű s igaz valál, hazám!

Fogadjad esküvésemet
Midőn kibujdosom,
Hogy szende, nyájas képedet
Szívemben hordozom
S amíg koporsóm eltakar,
Leszek külhonban is magyar.

S hogy álmom édesebb legyen,
Hazám határirul –
Maroknyi port viszek velem
Síromba zálogul,
Igy bármi távol ég alatt
Tőled nyerem nyugalmamat!

Ujházy László mellszobra San Antonioban (USA)

Bodnár Mónika

Húszéves a Gömöri Múzeum

I. A Gömöri Múzeum megalakulásának története

A Gömöri Múzeum működési engedélyét húsz évvel ezelőtt, 1986. december 10-én adta ki a *Művelődési Minisztérium Pusztai Ferenc* aláírásával, ezért hivatalosan innen számítjuk az intézmény korát. Ám története nem a hivatalos alapítással kezdődik, hanem ennél néhány évvel korábbra nyúlik vissza. Dokumentumok tanúskodnak róla, hogy már az 1980-as évek elején szóba került a Múzeum létesítése, a gyűjtemény kialakítása érdekében megkezdődtek a tárggyűjtések, de az alapításig még évek teltek el.¹

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az 1970-es évek elejéig nem beszélhettünk múzeumi szervezetről, hiszen múzeumnak csupán a miskolci intézmény volt nevezhető. A hálózatfejlesztés az ezt követő másfél évtizedre tehető, és **Szabadsfalvi József** megyei igazgató nevéhez köthető, aki arra törekedett, hogy a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megye minden történeti egységének legyen múzeuma.

A már korábban megnyitott tájmúzeumok (a mezőkövesdi *Matyó Múzeum* és a *Tokaji Múzeum*) életében is jelentős változások következtek be, de a megyei múzeumi szervezet számos új intézménnyel is gyarapodott. Ezekre az évekre esik a putnoki *Gömöri Múzeum* alapításának ideje.

Ujváry Zoltán egyetemi tanár, a *Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének* vezetője 1979-ben beindította az intézményes Gömör-kutatást. Ezt követően vetette fel annak gondolatát, hogy létre kell hozni a Gömöri Múzeumot Putnokon, az egykori járási székhelyen, a magyarországi Gömör legnépesebb és leghelpesebb településén. Az ötletet a helyi lokálpatrióták mellett a B-A-Z megyei múzeumvezetés is támogatta, és melléállt a térség országgyűlési képviselője, **Farkas Pál** is. Megkezdődtek az ezirányú tárgyalások *Putnok Nagyközség Tanácsának* vezetésével, amely vállalta, hogy épületet biztosít e célra. A centrumban, az akkori Szabadság téren nem sokkal korábban megüresedett régi épület – felújítás után – alkalmasnak mutatkozott arra, hogy ott kapjon helyet a múzeum.

A múzeumalapítással kapcsolatos levelezések 1981-től követhetők nyomon. Ezekből kitűnik, hogy számos nehézség, határidők be nem tartása késleltette a terv megvalósulását. Több alkalommal is kitűzték már a megnyitó napját. Először az 1982-ből származó *Előzetes tervezet Putnok nagyközség 700 éves évfordulójára való felkészülésre* címet viselő dokumentumban olvashatunk a Gömöri Tájmuzeum megnyitásáról. Ezt követően arról értesülünk, hogy az épület átadási határideje 1983. augusztus 1-je, a kiállítás megnyitására pedig az októberben zajló *Múzeumi Hónap* rendezvényei során, vagy legkésőbb november elején kerül sor. Ám az 1983. október 4-ei látogatást követően a megyei múzeumigazgató a tanácselnökhöz írt levelében mélyszélesen nehezményezi, hogy „a múzeumépület

helyreállításában immár egy esztendeje semminemű előrehaladás nem tapasztalható, ennek összes felelősségét kénytelen vagyok Önre és a nagyközségi tanácsra hártani”. Hasonló tartalmú levél született 1984. július 27-én is: „1984. július 26-án.... kint jártunk Putnokon. A múzeum épületét teljes készületlenségben találtuk. Az eltelt két évben összesen mintegy egy hetes munkát végeztek benne. Ott most sem dolgozott senki, az épület állaga folyamatosan romlik, ma már szinte katasztrofális. A községi tanács tizedik határideje 1984. májusában lejárt!...” Majd ezután újabb tárgyalások, újabb nyitási időpontok kitzése következett.

Az események felgyorsítása érdekében a megyei múzeumigazgatóság javaslatára megalakult a *Gömöri Múzeum Baráti Köre*. Az alakuló ülésre 1984. november 14-én került sor. A szervezet bélyegzőjén az 1985-ös évszám szerepel, a társaság valójában ekkor kezdte meg működését. Tagjai helyi intézményvezetők, gazdálkodó egységek vezetői és olyan lokálpatrióták voltak, akik tenni akartak, ill. beosztásuknál fogva tenni tudtak a cél megvalósulása érdekében. A legfontosabb tennivalónak a kijelölt épület felújítása látszott, mert ez ment a legnehezebben. Végül az 1985-ben megválasztott új tanácsi apparátus **ifj. Farkas Pál** vezetésével megelégette a sok huzavonát, fontosnak ítélte a múzeum létét, sürgősen pontot kívánt tenni a régóta húzódo ügy végére. A településen működő termelő egységek (bányaüzem, cérnázó, termelőszövetkezet s más gazdálkodó egységek) segítségével, melyek a felújítás során a szakipari munkákat végezték, beköltöztetvé tette az épületet. Erre 1986 őszen-télen került sor.

II. A személyi helyzet alakulása a Gömöri Múzeumban

A megyei múzeumigazgatóság igyekezett időben gondoskodni a létesítendő múzeum személyi állományáról. Úgy tervezték, hogy egy szakmuzeológus vezetésével működik majd az intézmény. A kiegészítő személyzet áll két teremőrből egy pénztáros teremőrből, egy takarítóból és egy „mindenes“-ből. A megyei múzeumigazgatóság képviselői, valamint a KLTE Néprajzi Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára együttesen javasolják, hogy a létesülő intézmény vezetője e sorok írója legyen, aki a javaslat elhangzásakor (1983-ban) a KLTE Néprajzi Tanszékének hallgatója volt, s akit 1984. júniusától ki is neveztek az akkor még csak szerveződő Gömöri Múzeum élére, s aki néhány, szám szerint négy rövid megszokással ma is ellátja ezt a feladatot.

1987-ben, a kiállítás megnyitásának évében a Múzeum alkalmazásában álltak: **Dobos Aladárné, Ruszó Józsefné, Veres Jánosné**. 1987 ősztől 1988 őszéig megbízottként **É. Kovács László** látta el a vezetői feladatokat. Hosszú éveken keresztül teremőri feladatot láttak el: **Cserhalmi Margit, Gaál Zsigmondné, Trieber Lászlóné**. Rövidebb ideig teremőrként, takarítóként vagy gyűjteménykezelőként álltak alkalmazásában: **Batta Péter, Botlóné Szabó Ágnes, Dakó Erzsébet, Fekete-Győr Istvánné, Freeskóné Farkas Beáta, Hurták Mária, Juhász**

Éva, Magicz Barnáné, Repka Ágnes, Rigó Erzsébet, Simkó Krisztina, Szilágyi János, Váradi Józsefné. 1989–1994 között **Ujváry Mária**, 1997-ben **Varga Péter** népművelői munkakörben, 2004-ben **Hazag Ádám** pedig történészként tevékenykedett a Múzeumban. 1992-ben **Petik Istvánné** adminisztrátorként került a Gömöri Múzeumba, majd 1998-ban elvégezte a *Magyar Nemzeti Múzeum* műtárgyvédelmi asszisztens középfokú restaurátorképző tanfolyamát. 1995-től dolgozik a Gömöri Múzeumban **Gáti Sándorné**, aki 2005-ben elvégezte a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjtemény- és raktárkezelő szakképző tanfolyamát.

Napjainkban három fő működteti az intézményt. E sorok írója a vezetői feladatokat látja el. Irányítja a szakmai munkát, feladata a Múzeum gyűjteményeinek bővítése és azok szakszerű kezelésének a felügyelete. Szervezi a kiállításokat és az azokhoz kapcsolódó rendezvényeket, valamint az intézmény kiadványozási tevékenységét. Kapcsolatot épít a településen és térségben működő intézményekkel, civil szervezetekkel stb. Emellett kutatásokat végez a magyarországi Gömör és a Bódva-völgye abaúji és tornai részeinek népeletére vonatkozóan. Gáti Sándorné elsősorban gyűjteménykezelőként tevékenykedik, ő kezeli a *Gömöri Múzeum Adattárát* és az *Irodalomtörténeti Gyűjteményt*. Emellett a pénztáros-teremőri és takarítói feladatokat is ellátja. Petik Istvánné az adminisztrátori és könyvtárkezelői feladatok mellett gyűjteménykezelőként és restaurátorként is tevékenykedik. Kezeli a néprajzi-helytörténeti tárgyi, a numizmatikai, valamint a fotótári gyűjteményt. Való igaz, hogy restaurátorműhely hiányában helyben csak elsődleges tisztítási és konzerválási feladatok elvégzésére van lehetőség, mégis fontosnak ítéljük ilyen irányú szaktevékenységét.

III. Névadás

1945 után a *Gömör* kifejezés szinte teljesen elveszett a magyar nyelv szókészletéből. A háború után nevelkedett generációk már nem is nagyon tudták, mit jelent. Miskolcon a *Gömöri pályaudvar*, valamint egy apró település, *Gömörszőlős* őrizte már csak a mai Magyarország területén ezt a nevet, amikor hosszú évekig tartó előkészületek után megnyílt a G ö m ö r i M ú z e u m. Megnyitását követően hónapokig csak a MÚZEUM felirat volt olvasható az épület homlokzatán. A hat betű az éppen azelőtt felújítás miatt bezárt Papszer utcai múzeumépület homlokzatáról kerül át Putnokra. A hiányzó GÖMÖRI jelző hat betűje hivatalos tájékoztatás szerint azért nem kerülhetett ki, mert nem volt rá pénz, hogy elkészíttessék. Ám többen tudni vélték, hogy ennek egyáltalán nem ez az oka, hanem az, hogy nem volt, aki felvállalta volna, hogy a trianoni határ térszomszédságában, a bánrévei határátkelőhelyhez vezető főút egyik épületére kihelyezzék ezeket a betűket, ezt a szót: GÖMÖRI. Ennek ugyan ellentmond a Gömöri Múzeum Adattárában található egyik dokumentum, amely viszont egyúttal arra is bizonyíték, hogy a kérdés mégiscsak felvetődött. Ebben a dokumentumban a következők olvashatók: „A *Gömöri Tájmuzeum* elnevezés nem lehet

politikai kérdés... Az elnevezésben csak a történeti tájegységnek kívánunk emléket állítani“. A kérdés aztán 1987 augusztusában oly módon oldódott meg, hogy e sorok írójának sikerült egyezsége jutnia a *Királdi Alkotótábor* fémszobrászaival, **Budahelyi Tiborral** és **Lakatos Mihállyal**, akik jelképes összegért, betűnként egyezer forintért elkészítették és felerősítették a hiányzó hat betűt.

IV. A Gömöri Múzeum gyűjteményei

A felújítási munkákkal párhuzamosan folyt a létesülő múzeum gyűjteményének kialakítása. Ennek sikere érdekében a megyei múzeumvezetés levélben fordult a térségben élő honismereti gyűjtőkhez, iskolaigazgatókhoz, tanárokhoz. Egy e tárgyban rendezett megbeszélésen Ujváry Zoltán felajánlotta, hogy néprajzi anyagát átadja a Gömöri Múzeumnak, és felvetette, hogy ezt az anyagot és egyéb e múzeum létrejöttét célzó adományokat külön leltárkönyvbe kell leltározni. Ez – mármint az önálló leltárkönyv – sarkalatos kérdése lett a gyűjtemények felajánlásának. Leírva ugyan sehol nem található, de az adakozók kimondva-kimondatlanul is attól tartottak, hogy a gömöri tárgyak bekerülnek a miskolci *Herman Ottó Múzeum* gyűjteményébe, s ezáltal elkerülhetnek Putnokról. Valószínűleg ez lehetett az oka, hogy szóbeli felkérések és ígéretek ellenére sem született meg egyetlen adományozó részéről sem a felajánlott tárgyak listája. Végül a megyei múzeumi vezetők hozzájárultak, hogy a Gömöri Múzeum számára felajánlott tárgyak önálló leltárkönyvbe kerüljenek beleltározásra. Ezzel magyarázható, hogy bár a Gömöri Múzeumot hivatalosan 1986-ban alapították, a tárgyi leltárkönyvbe az első tételek 1985-ben kerültek bejegyzésre. Az első beleltározott tárggyegyes Ujváry Zoltán adományaként került beleltározásra, ezt a munkát **Tóth Judit**, a miskolci Herman Ottó Múzeum néprajzosa és e sorok írója, a létesülő múzeum már akkor kinevezett vezetője a felajánlás helyszínén, Debrecenben végezték.

A Gömöri Múzeum gyűjteménye, ha lassan is, de folyamatosan gyarapodott. A már említett Ujváry-gyűjtemény átvételét követte **Faggas István** adománya, a *Putnoki Gimnázium* néprajzi-helytörténeti gyűjteményének átvétele. A *Mezőgazdasági Szakközépiskolában* található eszkögyűjteményt leltározottan vette át a Gömöri Múzeum, ám ennek legnagyobb részét rossz állapotúra való tekintettel menthetetlennek ítélték a szakemberek.

Az 1987-es nyitás előtt az állandó kiállítás tematikájára koncentráltan folyt a gyűjtés. A tárgyak részben vásárlás útján, részben ajándékként kerültek a gyűjteménybe. Mivel a gyűjteménygyarapítási keret akkor is, és a későbbiekben is mindig szűkös volt, az intézmény minden alkalommal örömmel fogadta az ajándékként felajánlott néprajzi és helytörténeti tárgyakat, dokumentumokat és egyéb adományokat. Ily módon, az önzetlen felajánlások révén nagyon sok értékes tárgy és dokumentum került a gyűjteménybe. A teljesség igénye nélkül, csak a legértékesebbeket említve így került a Gömöri Múzeumba **Tóth Ede** népszínműíró hagyatéka; számos viseleti darab, gazdasági eszköz, edény vagy más használati tárgy; gömöri

kézimunka mintagyűjtemény; a putnoki nyomdáknak készült könyvek, kisnyomtatványok; Putnok földesuraival, a **Serényiekkel** kapcsolatos tárgyak, dokumentumok; gyerekjátékok; iskolatörténeti és családtörténeti dokumentumok; régi putnoki képeslapok; **Holló László** gömői balladailusztrációi; Faggyas István által megfestett gömői nemes családok címerképei, portrék, lovas és egyéb rajzok; a **Seress**-hagyaték; Ujváry Zoltán éremgyűjteményének egy része; Putnok egyház- és ipartörténetével, kereskedelmével kapcsolatos tárgyak, dokumentumok stb. Az utóbbi néhány év legkiemelkedőbb adományai közül említést érdemel a Holló család iratanyaga és tárgyi hagyatéka (ezüst villa a család címerével, monogramos ezüst kanál és ezüst pohár, monogramos fajansz teáscsésze és kistányér stb.); a **Tompa**-szelvény a hozzá kapcsolódó családi feljegyzésekkel; **Polónyi Béla** putnoki képfestő vásározó ládája, valamint vászonféleségek, háztartási eszközök, fotók a családtól; egy aranyozott keretben levő olaj mellkép, mely **Szerencsi Szügyi Zsigmondot**, valamint egy ovális festmény, amely **gróf Serényi Lászlóné báró Luzénszky Henriettét** ábrázolja; egy a 19. század közepére datálható kőedény; gravírozott milleeneumi emlékpohár; egy 1930-as években putnoki asztalosműhelyben készült diófa ebédlő bútor; 19. századi kihúzható ovális étkezőasztal, kárpitozott szecessziós székek és lengyeláda; egy neves putnoki vendéglős, a **Pongó** család hagyatékából származó tárgyak; egy keleméri szegény-paraszt család teljes konyhai berendezése és felszerelése. A legnagyobb értékű adomány, a mintegy másfélmillió Ft-ra becsülhető Serényi-szalongarnitúra **Lajtai Jánosné Fejes Klára** adományaként került a Gömői Múzeumba², aki egyébként részben ezzel egyidőben, részben a korábbi években egyéb adományokkal is gyarapította gyűjteményünket, ezek részben a Fejes családra, régi putnoki iparos dinasztiára vonatkoznak, részben a neves népszínműíróval, Tóth Edével kapcsolatos tárgyak és dokumentumok.

Az induláskor két leltárkönyvbe vezettük be a gyarapodást. Az egyikben a tárgyakat, a másikban a dokumentumokat tartottuk nyilván. Ezáltal két gyűjteménnyel, egy néprajzi-helytörténeti vegyes tárgyi gyűjteménnyel, valamint egy adattárnak nevezett, valójában szintén vegyes dokumentum- és adattárral rendelkezünk. A gyűjtemény növekedésével a későbbiek során szükségesnek láttuk újabb gyűjtemények kialakítását. Így jött létre a képzőművészeti, a fotótári, numizmatikai és irodalomtörténeti gyűjtemény. Napjainkban tehát hatféle gyűjteménnyel, valamint a könyvtári segédgyűjteménnyel bír a Gömői Múzeum. A 2006 év végéig beletárolt néprajzi, helytörténeti tárgyak száma megközelíti a 3.500 db-ot, a dokumentumgyűjtemény a 22.000 db-ot, a későbbiekben létrehozott képzőművészeti gyűjtemény a 400 db-ot, a numizmatikai gyűjtemény a 600 db-ot, az irodalomtörténeti gyűjtemény valamivel meghaladja a 600 db-ot, s a fotótári gyűjtemény az 5.200 db-ot. A könyvtárba közel 4.500 könyv és periodika van beletárolva.

V. Kiállítások

A Gömői Múzeum fennállásának húsz éve alatt négy állandó és hetven időszakos kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők.

Az első állandó kiállítási forgatókönyv *Putnok és környéke (Képek a Dél-gömői települések múltjából és jelenéből)* címmel 1984 áprilisában készült el. Ez főként a történeti eseményekre, levéltári dokumentumokra és a gömői térség természeti képére, ezek bemutatására koncentrált. Később – elsősorban Tóth Judit és **Németh Györgyi** jóvoltából – a célirányos gyűjtésnek köszönhetően megsokasodtak a Putnokról és a térségből begyűjtött helytörténeti és néprajzi tárgyak, dokumentumok. Ezek ismeretében elkészült egy új kiállítási forgatókönyv, amely alapjául szolgált az 1987 január-februárjában rendezett, s 1987. február 27-én megnyílt *Gömői képek c.* állandó kiállításnak.³ Ez klasszikus helytörténeti-néprajzi kiállítás volt, ahol a tárgyak, dokumentumok zöme vitrinekbe volt elhelyezve. Időrendi sorrendben mutatta be a térség történetét az újkőkortól a második világháborúig, a régészeti leletek és a térségből származó történeti tárgyak, dokumentumok tükrében. A bevezető tabló szövegéből tájékozódhatott a látogató a történeti Gömör megye kialakulásáról, területi változásairól, megszűnéséről, az itt élő etnikumokról, a lakosság fő gazdasági tevékenységeiről. Az újkőkori régészeti leletek annak bizonyosságául kerültek a tárlókba, hogy a térség már évezredek óta lakott volt. Szintén régészeti leletek bizonyították a térség kora Árpád-kori vastermelésének jelentőségét. A **Ráthold** nemzetségből származó **Putnokyak** által épített putnoki vár az évszázadok során hol jelentős, hol kevésbé jelentős politikai események színtere volt, de feltétlenül fontos szerepet játszott a térség történetében. Putnok a maga kézműves iparával, piacával és vásáraival a térség fontos ipari és kereskedelmi központjává fejlődött. A dualizmus korszakának viszonyai serkentőleg hatottak a város ipari, kereskedelmi és társadalmi életének még nagyobb mérvű kibontakozására. A térség gazdasági életében fontos szerep jutott a bányának, különösen az 1940-es évektől. Egy térség életében mindig meghatározó szerepe van az ott működő iskoláknak. Putnok oktatási intézményei is nagy jelentőséggel bírtak nemcsak a város, de a szűkebb-tágabb térség életében is. A *Felsőfokú Leánynevelő Intézetben* olyan hírességek is tanultak, mint **Szeleczky Zita** és **Gobbi Hilda**. A két világháború közötti időszakot bemutató kiállítási egységet az 1980-as évek végén történeti politikai változások miatt az 1990-es évek elején egyre több bíráló érte, ezért annak helyére egy korábbi időszakos kiállítás anyaga, **Tóthné Horányi Ilus** bábui kerültek. Tóthné Horányi Ilus bábművész 1989-ben telepedett Putnokra, ahová magával hozta több száz saját maga által tervezett és készített bábuját is. Az volt a terve, hogy báb-múzeumot létesít vagy a Gömői Múzeumnak ajándékozza a bábokat. A terv egyik állomása volt az a kis egység, amely kitöltötte a politikai viszonyok megváltozása miatt felszabadult teret.⁴ A történeti részt Gömör népi kultúrájának, a térség néprajzának egyes jellemző fejezetei követ-

ték. Tájékozódhatott a látogató Dél-Gömör népi építészetéről, a térség gazdálkodásáról, a méltán híres gömöri fazekasságról, valamint a paraszti háziipar legjellemzőbb ágáról, a kenderfeldolgozásról és szövésről.

A kiállítás megnyitójára 1987. február 27-én került sor. A megnyitón a nagyközségi tanács „Közösségért” emléklappal mondott köszönetet dr. Ujváry Zoltán egyetemi tanárnak a Gömöri Múzeum létrejöttéhez nyújtott cselekvő támogatásáért és dr. Lendvária Benőné Seress Saroltának, aki ingatlanát a Gömöri Múzeumnak ajánlotta fel. Ez nagyon nagy jelentőségű felajánlás volt, ilyen méretű azóta sem történt a Gömöri Múzeum életében, s hogy lesz-e..., ki tudja?⁵

Az első állandó kiállítás kilenc évig, 1996 tavaszáig volt látogatható. Ez idő alatt több mint nyolcvanezer láto-

Részlet a Gömöri képek című kiállításból • Tamás Barnabás felvétele (Lelt.sz.: GMF 003)

gató kereste fel a Gömöri Múzeumot, tekintette meg az állandó és az egy híján ötven időszaki kiállítást. 1996. március 15-étől a Múzeum kiállításai bezártak, megkezdődtek az épület belső felújítási-karbantartási-korszerűsítési munkálatai. A munkálatok új állandó kiállítás rendezésével zárultak. 1997. március 26-án megnyílt a *Társadalom*, április 22-én, a *Föld Napján* pedig a *Természet* címet viselő új állandó kiállítás. Az elsőnek a szakmai rendezője e sorok írója, a másodiké **Boldogh Sándor**, az *Aggteleki Nemzeti Park* munkatársa volt.

A *Társadalom* címet viselő kiállítás a magyarországi Gömör társadalmi viszonyait, rétegződését, valamint néhány iparágat, jellemző foglalkozást mutatott be. Szólt a nemességről, a polgárságról és a parasztságról, e két utóbbi életformát egy-egy enteriőrben nyilvánult meg a látogatók előtt. A foglalkozások közül teret kapott a pásztokodás, ugyanis Gömör lankás tájai különösen kedveztek az állattartásnak. Putnok és térsége a korán polgárriasult vidékek közé tartozott, számos mesterember, iparos és kerskedő élt a városban. A mesterségek közül a kiállításban teret kapott a fodrászat, cukrászat, kovács és kalapos mesterség. Erős polgári

réteg kialakulásához és fenntartásához elengedhetetlen a megfelelő oktatási rendszer. Putnok a Serényiek jóvoltából a 20. század elejére jelentős oktatási centrummá fejlődött. Erre és a városka életében ugyancsak fontos hivatalok meglétére utaltak a kiállítás következő egységei, enteriőrei.⁶

A Természet címet viselő kiállítás a gyerekcsoportok kedvelt tere lett a Múzeumban, ahol a látogató ízelítőt kaphatott a térség világhírű természeti örökségeiből, mint az Aggtelek környéki barlangok, vagy a keleméri Mohos-tavak. Egy másik egység a Putnoki-dombság növény- és kisállatvilágát hozta közelebb a látogatókhoz. A kiállításon belül egy külön, *Ember és természet* címet viselő kis egység foglalkozott az embernek a természettel való szerves együttélésével. Ennek kapcsán került bemutatásra Gömörszőlős, az a falu, amely külső segítséggel megkísérli az emberi társadalom gazdasági és szociális kérdéseit egy rendszerben kezelni a környezeti kérdésekkel. A falu lakói választ keresnek arra a kérdésre, hogy a reménytelen helyzetbe került, szociális problémákkal küszködő falvakat hogyan lehet hatékony és hosszútávon működőképes „fenntartható” közösségekké szervezni. Olyan közösségekké, amelyek a városi környezetromboló életmóddal ellentétben képesek a régi elvek alapján együtt élni környezetükkel.⁷

2005. május 20-án nyílt meg a következő kiállítás *Putnok és a Serényi család* címmel. A Serényiek Putnok földesurai voltak. Nemességüket II. Lajos királytól kapták. Az eredeti okirat nem maradt fenn, de 16. századi másolata ma is olvasható egy kéziratos könyvben, melyet *Istvánffy-stylionarium*, vagy formularium néven szoktak emlegetni.⁸ Ez a rendkívül értékes dokumentum egy fél évig az *Egri Főegyházmegyei Könyvtár* jóvoltából eredetiben volt látható a putnoki kiállításban. Emellett megtekinthetők voltak a gyűjteményünkben lévő, családtagokat ábrázoló portrék, valamint a terem egyik falát teljesen beborító szerteágazó családfa, mely a nemességet 1518-ban (új-

Részlet a Gömöri képek című kiállításból • Pusztai László felvétele (Lelt.sz.: GMA 87.80.2.)

ra) szerző **Kisserjéni Ferenc**től egészen napjainkig nyomon követte a leszármazást.

A Gömői Múzeum fennállása óta gyűjtötte a család történetére vonatkozó ismereteket és a családtagokkal kapcsolatos tárgyi emlékeket. Ezek közül kétségkívül legértékesebbek a már fentebb említett Serényi-szalongarnitúra, valamint a családtagokat ábrázoló portrék. Minden tárgynak érdekes története van, ezek némelyike kalandos úton került a gyűjteménybe.

A szalongarnitúra – kanapé, két fotel, négy karosszék – 1850–1860 körül készült magyar munka. Stílusa a biedermeierből a historizmusba való átmenetet képviseli, a támla keretén látható virágos faragás már a neobarokkra jellemző.¹⁰ Anyaga faragott diófa, kárpitozása újabb, az 1950-es évekből való. Értékét növeli a tárgye gyűttes jó állapota és komplett volta. A szalongarnitúra 1924 előtt a gróf Serényi család tulajdona volt. A jelenleg mintegy másfélmillió értékű bútoregyüttes Lajtai Jánosné Fejes Klára adományára, aki nagyapja és édesapja – **Fejes István** putnoki asztalosmester (1878–1924), **Fejes Bertalan** putnoki születésű műbútorasztalos (1914–1994) – emlékére ajándékozta gyűjteményünknek 2005 nyarán. Az 1920-as évekre rossz állapotba került ülőbútor Fejes István műhelyében maradt az ő 1924-ben váratlanul bekövetkezett halála után. Talán letétként, vagy fizetségképpen, esetleg javítás céljából – ma már nehezen kideríthető, valójában hogyan, miért? Restaurálását a 2. világháborút követően Fejes István fia, Fejes Bertalan végezte.¹¹

A Gömői Múzeumban több portré is található, melyek a Serényi család tagjait ábrázolják. Az első, egy ovális formájú vászonra festett olaj mellkép 1991. október 3-án került elő egy csőtörés miatt végzett földmunkálatok során a Putnok, Felszabadulás (ma Mátyás király) tér 12. számú tömbház előtt.¹² A második kép 1993-ban a putnoki *Egyetértés Mezőgazdasági Termelőszövetkezet* jóvoltából került a Múzeumba.¹³ A szövetkezet elnöke, **Kőfalusi György** hagyományápoló és művészeti pártoló egyén hírében állott, nem véletlenül. Több alkalommal támogatta a Gömői Múzeumot, s feltett szándéka volt, hogy a Múzeummal közösen létrehoz egy képtárat. Elgondolását a termelőszövetkezet 1990-es évek elején végbement felszámolása hiúsította meg. A további öt Serényi-portré könyvjóváírással került a Herman Ottó Múzeumból a Gömői Múzeum gyűjteményébe. **Goda Gertrúd**, a Herman Ottó Múzeum művészettörténésze 1999. januárjában raktárrendezés során bukkant a szoban forgó, leltárban nem szereplő festményekre. Az öt darab keret nélküli vászon-festmény összetekerve bújta meg a raktár egyik zugában. Múzeumba való kerüléséről semmiféle dokumentáció nem maradt fenn. Minden bizonnyal a második világháborút követő zűrzavaros időszakban menekítette oda valaki. Az egyik festmény **László gróf** apját,

Nepomuki János grófot, császári és királyi kamarást (1776–1854)¹⁴ ábrázolja. A további négy képen a család morva ágának tagjai láthatók. Az egyik **Antal Amand gróf**, Nepomuk János gróf dédapja,¹⁵ a másikon **Ferenc Gábor gróf**, az előző apja látható.¹⁶ A fennmaradó két portré ugyanazt a személyt, az előbb említett Ferenc Gábor gróf testvérét, **János Károly gróf**ot ábrázolja.¹⁷ A fentiek kiegészítéseképpen ide kívánczok, hogy a Miskolcraól könyvjóváírással hozzánk került képek töredezett, rendkívül rossz állapotban voltak. Átvételükre 1999. február 4-én került sor, mint erről a képleírásokat is magába foglaló megállapodás tanúskodik¹⁸. Az öt festmény restaurálási költségeit **Serényi Péter** művészettörténész, a család Bostonban élő leszármazottja, László gróf dédunokája állta. A Serényi-képtár legfrissebb darabja a gróf Serényi Lászlóné báró Luzénszky Henriettét ábrázoló ovális portré, melyet egy másik ma élő leszármazott, a nevezett leánya, **Fiáth Gézáne Serényi Marianne** ajándékozott Múzeumunknak.¹⁹

Az állandó kiállítások 2006 február végéig voltak

Serényi szalongarnitúra átadása. A Putnok és a Serényi család c. állandó kiállítás kiegészítése (a Gömői Múzeum archívumából)

látogathatók. Ekkor ismét bezárt a Múzeum, és a teljes gyűjteménnyel együtt átköltözött a Rákóczi út 4. számú épületbe, ahol kb. 15 évvel azelőtt az újrászervezett gazdaasszonyképzőnek volt a kollégiuma, de már jó tíz esztendeje üresen áll. Ide a hely szűkösége és ideiglenes volta miatt nem is terveztünk állandó kiállítást.

Az állandó kiállítások mellett mindig figyelmet fordítottunk arra, hogy folyamatosan ébren tartsuk a közönség irántunk tanúsított figyelmét. Ezért időről időre újabb kisebb, időszakos kiállításokat szerveztünk, melyek hosszabb rövidebb ideig voltak látogathatók. Lassan, fokozatosan kialakult egy törzsközönség, mely bizonyos rendszerességgel betér a Múzeumba, mely igényli az új kiállításokat és az ezekhez kapcsolódó kulturális rendezvényeket. Ezen igények kielégítésére a legkülönbözőbb tematikájú időszakos kiállítások rendezésére kerül sor, mint képzőművészeti (szobrok, festmények, akvarellek,

grafikák), iparművészeti, fotóművészeti, bábművészeti, néprajzi, irodalomtörténeti, régészeti, történeti, ásványtani stb. Ezek a kiállítások legtöbbször kapcsolódnak Putnokhoz vagy a gömöri térséghez (pl. **Holló Barnabás** alsóhangonyi születésű szobrászművész kiállítása, **Holló László** festőművész gömöri balladákhoz készített illusztrációi, **Faggyas István** keleméri születésű Gömör kutató néprajzi és képzőművészeti kiállításai, **É. Kovács László**, **É. Kovács Lászlóné** gömörszőlősi, **Igó Aladár** hanvai alkotók kiállítása, **Sándor Zsuzsa** egykori putnoki rajztanár kiállítása, **Bodnár János** putnoki születésű belsőépítész és felesége, **Bodnárné Szőke Erzsébet** gobelinművész kiállítása stb.), de olykor az is előfordul, hogy ilyen kötődés nem volt kimutatható.

Fontos szempont volt az időszaki kiállítások rendezésekor, hogy lehetőség szerint kapcsolódjunk a gömöri kisváros vagy a gömöri térség egyéb rendezvényeihez. Ilyen megfontolásból került sor több alkalommal is a *Gömöri Nyár* és a *Gömör-Expó* rendezvényeként megnyitott kiállításokra (A hónap műtárgya: *Emlékvers a kihurcolt magyarokról c. kézirat, A gömöri dombvidék és a Bódvai-dombság természeti értékei; A Gömöri Múzeum bemutatkozása az V. Gömör-Expón, Pásztoreszközök a Gömöri Múzeum Gyűjteményéből, A magtól a kenyérig, A Kelemér-Mohosvár régészeti kutatásai, Jabloncai falvédők*), vagy a Gömör-Tornai Fesztivál gömörszőlősi textiles napjához kapcsolódóan megrendezett viselet kiállításokra Gömörszőlősen és Putnokon.

A kezdetekben az időszaki kiállító terem az állandó kiállítás utáni kis, mintegy 25 m² alapterületű teremben lett kialakítva. 1997-ben az új állandó kiállítások rendezésekor ez a terem a Természet című állandó kiállítás egyik terme lett. Ezután mintegy teljes esztendeig a Gömöri Múzeum nem tudott időszaki kiállításokat rendezni mindaddig, míg 1998-ban kialakításra nem került az új időszaki kiállító terem, amely korábban az igazgatói irodának adott helyet, majd rövid ideig raktárként funkcionált. Ám a gyűjtemény gyarapodása szükségessé tette ennek a térnek ismét raktárrá való kinevezését. Ezután kiállítás rendezési lehetőségeink nagyon leszűkültek, ilyen célra csupán a belépőként is szolgáló kicsi tér volt használható. Itt viszont tematikus kiállításokat nem lehetett rendezni, csupán egy-egy műtárgy bemutatására nyílt lehetőség („A hónap műtárgya“). Ráadásul 2004 őszétől a fűtési szezonban, a téli időszakban ismét bezárásra kényszerültünk, mert fűtésünk felmondta a szolgálatot. 2006 márciusában átköltöztünk a Rákóczi út 4. szám alatti épületbe, ahol egy ideig nem voltak kiállítások, mert úgy tudtuk, hogy néhány hónap múlva, a Serényi téri épület felújítását követően visszaköltözünk régi helyünkre. Ám a munkálatok befejezése különböző okok miatt kiszámíthatatlannak és bizonytalanoknak tűnt, közönségünk pedig igényelte a kiállításokat és a rendezvényeket. Ezért időszaki kiállítások rendezésére kialakítottuk az ún. „folyosó galériát“, ahol 2006-ban két időszaki kiállítást rendeztünk.

Összességében elmondható, hogy a Gömöri Múzeum fennállásának húsz éve alatt hetven időszaki kiállítást

szervezett. Ezek helyszíne az esetek túlnyomó többségében a múzeumépület volt, de más helyszínre is volt példa.²⁰ A hetvenegyedik, **IV. Béláról** szóló kiállítást a közeljövőben fogjuk megrendezni, mely a különböző turistaegyesületek által szervezendő *IV. Béla emléktúrák* kötelező bélyegzési pontjaként lesz meghirdetve.

VI. A Gömöri Múzeum, mint tudományos műhely

A magyarországi múzeumi gyakorlatnak megfelelően intézményünk is törekedett és törekszik arra, hogy a tárgyak gyűjtése, megőrzése, bemutatása mellett kutatómunkát is végezzen. Elsősorban a gyűjtemény tudományos feldolgozását tartjuk szem előtt, de tudományos mű-

„Életút“ – a 90 éves Faggyas István köszöntése
(a Gömöri Múzeum archívumából)

hely szerepünket véljük erősíteni az általunk megjelentetett kiadványokkal, intézményünk által szervezett konferenciákkal, az általunk rendszeresen meghirdetésre kerülő honismereti pályázatokkal, valamint azáltal is, hogy zömében főiskolásokból, egyetemistákból álló kutatók rendszeresen felkeresik gyűjteményeinket kutatási szándékkal, hogy szakdolgozatukhoz, vagy egyéb munkájukhoz adatokat gyűjtsenek. Úgyszintén tudományos műhely szerepünk erősödését véljük felfedezni abban is, hogy leendő muzeológusok a mi intézményünkben végzik szakmai gyakorlatukat. Az elmúlt húsz év során közel tíz alka-

A magtól a kenyérig. A IV. Gömör Expó járulékos rendezvénye
(a Gömöri Múzeum archívumából)

lommal volt rá példa, hogy részben felvidéki gömöri, részben Putnok térségéből származó budapesti, debreceni és miskolci egyetemisták, leendő muzeológusok itt, intézményünkben ismerkedtek leendő szakmájukkal, vé-

*Pásztoreszközök a Gömöri Múzeum Gyűjteményéből
(a Gömöri Múzeum archívumából)*

gezték nálunk szakmai gyakorlatukat.

a) Kiadványok

A Gömöri Múzeum fiatal intézményként az első években nem jelentetett meg saját kiadványt, hiszen ez olykor még a gazdag hagyományokkal és bőséges szakembergárdával rendelkező múzeumoknak is nehézséget okoz. Az évek múlásával viszont egyre nagyobb szükségét éreztük annak, hogy pótoljuk ezt a hiányt. *Múzeumi Könyvtár* címen 1993-ban beindítottunk egy kiadványsorozatot, aminek ezideig tizennégy kötete látott napvilágot. Ezek anyagi fedezetét az esetek többségében pályázatok útján sikerült előteremteni.

Sorozatnyitó kiadványunk Tóthné Horányi Ilus bábművész önéletírása.²¹ Az idős hölgy 1989-ben telepedett le Putnokon, s az volt a szándéka, hogy itt bábmúzeumot alapít. Férje halála után aztán végül mégis másként döntött, bábuit többfelé szétszította – múzeumunk is őriz közülük néhány darabot. A családi házat, ahová a bábmúzeumot álmodta, eladta, ő maga pedig a miskolc-hejőcsabai *Szent Erzsébet Otthonba* költözött. *Virágzemekkel* című könyvében bábos szakmai életútjáról, a debreceni, salgótarjáni, balassagyarmati, majd ismét debreceni, s végül putnoki állomásokról, szakmai sikerekről és kudarcokról számol be.

Második kiadványunk szintén egy életutat ismertet.²² A rozsnói szerző egykori kedves ismerőse, lovas mestere, egy régi gömöri nemes családból származó férfiú, **dr. Soldos Béla** életét írja le. Azt a megdöbbentő fordulatokban bővelkedő életutat, melyet nagyon gyakran felsőbb politikai hatalmak döntései irányítottak. Annak az embernek a sorsát, akit tisztelt és akiért rajongott, s akinek halálhíre annyira lesújtotta, hogy úgy érezte, utána kell járni e nem mindennapi sors lehetőleg minden apró részletének, s ezáltal emléket állítani neki, az embernek.

A harmadik kiadvány az 1997-ben nyílt állandó kiállítások katalógusa, azok bő szöveges magyarázata. Címe is megegyezik a kiállítások címével: *Társadalom-Természet*.²³ A bevezetőben megismerkedhet az olvasó a Gömöri Múzeummal, majd a magyarországi Gömörrel. A társadalmi részben rövid leírás olvasható a gömöri nemes

családokról, külön Putnok földesurairól, a Serényiekről, majd a polgári réteg kialakulásáról és a putnoki polgárságról, az iparosokról, kereskedőkről, a város iskoláiról, valamint a gömöri parasztságról. A természeti rész ismerteti a magyarországi Gömör növényvilágát, állatvilágát és a térség védett természeti értékeit.

A *Gömöri tájakon* című kis könyvecske a magyarországi gömöri, valamint néhány szomszédos borsodi települést mutat be.²⁴ 28 település történetével, látnivalóival ismerkedhet meg az olvasó, és hasznos információkhoz is juthat a szálláshelyeket, étkezési lehetőségeket illetően.

Sorozatunk két kötete nem Gömörrel, hanem a szomszédos megyékben elnyúló Bódva-völgyével foglalkozik. 1992–1995 közötti években OTKA támogatással folyt egy Bódva-völgyi kutatóprogram, melynek eredményeként egy 26 szerzős, vaskos tanulmánykötet jelent meg a térség természetrajzáról, régészeti, történelmi és irodalmi emlékeiről, valamint néprajzáról.²⁵ A kötet nagy érdeme, hogy a kutatás kiterjedt a vizsgált terület magyarországi és szlovákiai részére is. Kiadványsorozatunk legfrissebb, 2006-ban megjelent kötete a szlovákiai, Felső-Bódva-völgyében fekvő Debrőd történetével, gazdálkodásával foglalkozik. A kézirat a szerző doktori értekezése, amit az *ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékére* nyújtott be. Ezt kiegészíti **Barna Gábor** bevezetője, az azóta elhunyt szerző önéletrajza, publikációinak jegyzéke, valamint számos fotó.²⁶

1999 őszén került sor a Gömöri Múzeum és a *Gömöri Népfőiskolai Egyesület* szervezésében egy Tompa Mihály-konferenciára. Az ott elhangzott előadások nyomtatásban is megjelentek, mégpedig két különálló kötetben. Az első egyetlen előadást tartalmaz, amit a szerző felesége emlékének ajánlott. Ez Tompa virágregéiről szól, s a tanulmányt kiegészíti egy válogatás **Tompa Mihály Virágregék** című versciklusából.²⁷ A többi elhangzott előadás is megjelent, mégpedig a megyei múzeum évkönyvében, majd annak különnyomataként a mi sorozatunkban is.²⁸

2001-ben volt a Gömöri Múzeum 15 éves. Egy intézmény esetében ez nem nagy idő, mégis úgy éreztem, hogy számadást kell készíteni a másfél évtized alatt elvégzett munkáról. Ennek két oka is volt, egyrészt a kerekedő évforduló, másrészt az a körülmény, hogy akkor úgy tűnt, megváltozik az intézmény vezetése, e sorok írója Nógrád megyei múzeumigazgatóhelyettesi kinevezést kapott. Olyan búcsú-félének szántam ezt az összegzést. Mivel nem szerettem volna adósságot hagyni magam mögött, a múzeum-történettel egy kötetben láttak napvilágot egy néhány évvel korábban megrendezett konferencia előadásai is.²⁹

Kiadványsorozatunk három kötete foglalkozik a textillel. Ezek közül az egyik szerzője néprajzkutató, a másik kettőé kézműves. **Makoldi Sándorné** sokat kutatott a történelmi Gömör-Kishont megyében. Sorozatunkban megjelentetett könyvében az archaikus népi textiliákkal foglalkozik, az azokon található motívumokat elemzi, azok jelentését, szimbolikáját boncolgatja.³⁰ A másik könyv a csipkékről szól. A szerző maga is foglalkozik csipkekészítéssel, különösen kedveli a vert csipkéket. Mások is szívesen elsajátítják a technikát. A csipke készítéséhez szüksé-

ges mintarajzokat a készítőik leggyakrabban külföldi mintakönyvekből másolják, pedig a magyar csipkekészítésnek is vannak hagyományai. A múzeumok szép számban őriznek olyan régi textíliákat, melyek csipkével vannak díszítve. Ennek az anyagnak nagy része azonban még feltáratlan. A szerző a történeti csipkék közül a gömői csipkék mintakincsét gyűjtötte össze és rendszerezte. Könyvében bemutatja a vert csipke mellett a rececsipkét és a varrott csipkét is. Külön fejezetben tárgyalja a gömői mintakincs mai feldolgozását.³¹ Múzeumaink gyűjteményeiben olykor találkozunk olyan textilféleségekkel, melyek hímzése a gyöngyhímzésre emlékeztet, mikor apró göbökkel, csomókkal hímzik ki a motívum egy részét. Ezeket a textilféleségeket felvidékieként szokták definiálni. Hímző szakkörök tevékenységének köszönhetően az utóbbi években egyre gyakrabban találkozunk ezzel a kifejezéssel: „felvidéki csomós hímzés” vagy még konkrétan „gömői csomós hímzés”. A kiadvány szerzője e hímzés történetével foglalkozik. Írásából kiderül, hogy a gömői csomós hímzés tulajdonképpen úrihímzés, annak egyik válfaja. A kiadványt drukkolható méretű, gazdag mintarajz gyűjtemény egészíti ki.³²

Két, családtörténettel foglalkozó munka is gazdagítja kiadványsorozatunkat. Az egyik a Bodon család történetét mutatja be.³³ Gömörben, különösen a Vály-völgyében nem hangzik idegenül ez a név. A szerző nem történész, hanem nyugdíjas postai tisztviselő, akiben ma is elevenen él, hogy neki és édesapjának gyermekkorában oda kellett hagyniuk édesanyja sírját, – sok-sok sorstársukhoz hasonlóan – magyarságukért el kellett hagyni a szülőföldet. A szülői házból hozta magával az előző generációk tiszteletét és a szülőföld szeretetét. Ezek motiválták őt, amikor elkezdte kutatni a család történetét. Nyugdíjas éveiből közel egy évtizedet áldozott arra, hogy levéltárról levéltárra, könyvtárról könyvtárra járva, kutatva, sok-sok Bodon leszármazottat megszólítva összerakja a nagycsalád történetének több mint ezer évét. A másik családtörténeti munka a Serényi családdal, különös tekintettel Putnok történetében betöltött szerepével foglalkozik. Ez utóbbi a Múzeum Serényi kiállításának kalauzaként jelent meg.³⁴

A Gömői Népfőiskolai Egyesülettel és a *Tóth Ede Alkotókörrel* közösen indítottuk a *Literatura Gömöriensis* irodalmi kiadványsorozatát, melyben a ma élő gömői íróknak, költőknek kívánunk publikálási lehetőséget biztosítani. Ennek egyelőre egy kötete látott napvilágot, melyben egy kisregény és tizenöt novella olvasható.³⁵

További két könyvről is említést kell tenni, melyek ugyan nem múzeumi kiadványként jelentek meg, de megszületésük a legszorosabb értelemben a Gömői Múzeumhoz kötődik. Az egyik Putnok és térségének gazdasági életével foglalkozik,³⁶ a másik pedig egy többszerzős munka, Putnok monografikus feldolgozása.³⁷

b) Konferenciák, tudományos tanácskozások

Tudományos műhely szerepünket tükrözik az általunk szervezett konferenciák, tudományos tanácskozások is, több ilyen jellegű rendezvény gazdagítja intézményünk történetét. Ilyen volt az első állandó kiállítás megnyitójának napjára, az 1987. február 27-re szervezett tanácskozás, melyet a B–A–Z Megyei Múzeumigazgatósággal közösen szerveztünk, s melyre a városháza tanácstermében került sor. A tanácskozás a múzeum és Gömör kultúrája témakörben folyt. Az előadók szóltak a megye múzeumi hálózatáról, s ezen belül a putnoki Gömői Múzeum feladatairól, a Gömör-kutatás eddigi eredményeiről, valamint az elkövetkezendő évek feladatairól.

1979-ben került Ujváry Zoltán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének az élére, s ezzel egyidőben elindított egy olyan kutatói programot, melynek célja a történeti Gömör–Kishont megye néprajzi vizsgálata volt, s melynek eredményeként megszületőben van Gömör népi kultúrájának nagy szintézise, A gömői magyarság néprajza. A kutatómunka kezdeteire emlékezve, s az azóta eltelt időszak eredményeit értékelve 1989. október 6-7-én került megrendezésre Gömör intézményi kutatásának 10. évfordulója alkalmából és címmel szervezett konferencia, melyet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékével közösen szerveztünk. A tanácskozásra a mezőgazdasági szakközépiskola dísztermében került sor. Az itt elhangzott előadások megjelentek a debreceni KLTE Néprajzi Tanszékének kiadásában.³⁸

A második állandó kiállítás megnyitásához kapcsolódik a *Gömör kutatása* című konferencia, melyre 1997. március 27-én került sor. Az előadók olyan szakemberek voltak, akik a gömői térségben tevékenykednek, s többkevesebb szállal kötődnek a Gömői Múzeumhoz. Az elhangzott előadások a múzeumlétezés történeti kötet második részében olvashatók.³⁹

1999. október 8-án Tompa Mihály emléknapot szerveztünk, melynek keretén belül a Tompa-emlékkiállítás megnyitása mellett egy tanácskozásra is sor került. Előadások hangzottak el Tompa költészetének történelmi indítékairól, Tompáról mint a virágok, továbbá mint a barlangok és karsztjelenségek költőjéről, egyes verseit tekintve szó volt a Kazinczy-óda megírásának és fogadtatásának körülményeiről, a *Basa kútja* című népregének előzményeiről, a sok találgatásra okot adó *Fekete könyvről*, továbbá Tompáról mint hagyományalanyról, valamint a Tompa-hagyományokról és azok ápolásáról. Az elhangzott előadások nyomtatásban is megjelentek.⁴⁰

2004-től minden év decemberében *Múzeumi Napot* szervezünk, melyen különböző előadások hangzanak el. A Múzeumi Nap célja, hogy számot vessünk és számot adjunk az elmúlt esztendő tevékenységéről, valamint hogy megszólaltassuk azokat a kutatókat, akik valamilyen szinten kötődnek intézményünkhöz és mondanivalójuk van a térségről vagy a múzeumról. A 2004-es Múzeumi Nap a múzeumokról és partnerintézményekről szólt, ebben a témában hangzottak el előadások. A 2005. évi Múzeumi Nap egyik központi témája a Múzeum által szervezett görög kutatás volt. 2006-ban a 20 éves évforduló jegyében szerveződött a Múzeumi Nap szakmai programja.

c) Honismereti gyűjtőpályázatok kiírása

A Gömői Múzeum egyéb intézményekkel és több civil

szervezettel összefogva számos alkalommal kezdeményezett honismereti gyűjtőpályázati kiírást, vagy közreműködött annak lebonyolításában. Az első években a B–A–Z Megyei Múzeum által kiírt megyei pályázat bírálataiban vállalt részt. Később – másokkal összefogva – a megyei pályázat előfordulójaként gömöri térségi pályázati forduló kiírására is sort kerített. Egy-egy ilyen pályamunka elkészítése nagyszerű lehetősége a hazaszeretetre való nevelésnek, különösen a szűkebb pátriához való ragaszkodás és a közvetlen kötődés megteremtésének. Az első kiírások sok nehézségbe ütköztek, értékelhető pályamunkák nem érkeztek.

1998-ban intézményünk csatlakozott a *Putnok Városért Egyesület* által a magyar forradalom és szabadságharc 150. évfordulója tiszteletére kiírt pályázat lebonyolításához. A pályamunkák két kategóriában kerültek elbírálásra, az ünnepélyes eredményhirdetésre az 1998. március 15-i városi megemlékező ünnepségen került sor.

1999-től a Gömöri Múzeum Baráti Körével közösen írjuk ki a pályázatokat. 1999 őszén a magyar államiság 1000. évfordulója tiszteletére hirdettünk pályázatot. Felnőtt kategóriában 12 pályázótól összesen 13 pályamunka érkezett. Ifjúsági kategóriában ennél jóval szerényebb volt az érdeklődés, csupán egyetlen pályázó pályázott, igaz ő két munkával.

2000 őszén ismét meghirdetésre került a honismereti gyűjtőpályázat. A felhívásra öt pályamunka érkezett, mindegyik felnőtt kategóriában. Eredményhirdetésre 2001. március 12-én került sor. A beérkezett pályamunkák száma ugyan nem magas, de minőségében igen jelentősek ezek az írások. Ezt mi sem bizonyítja jobban, hogy a megyei és országos fordulón is nagyon jó eredménnyel szerepeltek. Ugyanakkor nevet is adtunk gyűjtőpályázatunknak. Elhatároztuk és a rendezvényen ünnepélyes keretek között bejelentettük, hogy a Gömöri Múzeum és Baráti Köre ezentúl *Fügedi Márta Honismereti Pályázat* néven hirdeti meg gyűjtőpályázatát. **Dr. Fügedi Márta** (1949–2000) néprajzos muzeológus, tanszékvezető egyetemi docens 50 éves korában tragikus hirtelenséggel hunyt el. Munkássága során elsősorban a népművészet, annak szimbolikájával foglalkozott. Szorosan kötődött Putnokhoz és a gömöri térséghez – itt töltötte gyermekkorát, általános és középiskolai tanulmányait Putnokon végezte s később is számos alkalommal megfordult a városban, többek között a Gömöri Múzeumban is. Kutatásai révén is kötődött a térséghez. Személy szerint én magam is sokat köszönhetek neki, a Múzeumba kerülésem utáni első években fiatal, tapasztalatlan muzeológusként gyakran fordultam hozzá tanácsért, s ő mindig szívesen, emberséggel segített. Többek között ezért is döntöttünk úgy, hogy emléke iránti tiszteletből és munkássága iránti megbecsülésünk jeléül – családja hozzájárulásával – nevét és emlékét ily módon is megőrizzük az utánunk jövő nemzedékek számára.

Az ezt követő években kétévenként hirdettük meg a Fügedi Márta Honismereti Pályázatot, mely mindig előfordulója az *Istvánffy Gyula Megyei Honismereti Pályázatnak*. A honismereti pályázatokat minden alkalommal külső

Tompa Mihály emlékkiállítás (a Gömöri Múzeum archívumából)

támogatásokkal valósítottuk meg. A beérkező dolgozatokat szakemberek – általában a megye muzeológusai – bírálták, akik véleményüket, észrevételeiket röviden írásban is rögzítették. A pályaművek a Gömöri Múzeum Adattárát gazdagítják.

VII. Nyári ifjúsági táborok szervezése

A nagyközönség a múzeum tevékenységét nem a szorosán vett szakmai munka alapján ítéli meg, hanem részben a kiállítások, részben az egyéb jellegű, széles közönségnek szóló rendezvények alapján alkot magának véleményét a benne folyó munkáról.

A honismereti pályázati kiírásokhoz hasonlóan a nyári ifjúsági táborok szervezését is eleinte a megyei múzeumi keretek között végeztük, abban segédkeztünk, valamint a *(Cseh)Szlovákiai Magyar Néprajzi Társasággal* is voltak közösen szervezett nyári táboraink. Ezenkívül egy debreceni művelődési házzal és Tóthné Horányi Ilus bábművésszel közösen 1990-ben családi bábos tábort szerveztünk.

1992-től, a Gömöri Népfőiskolai Egyesület megalakulásának évétől ezzel az egyesülettel, valamint a Gömöri Múzeum Baráti Körével közösen szervezzük a táborokat. Ezek jellege az évek folyamán többször változott. Első alkalommal, 1992-ben honismereti tábort szerveztünk. Ennek 30 résztvevője volt (23 középiskolás, 1 egyetemi hallgató és 5 felnőtt fiatal), közülük 12 fő érkezett Szlovákiából, a többiek Borsod–Abaúj–Zemplén és Nógrád megye településeiről. A Putnokon töltött két hét alatt a tanfolyam résztvevői 33 előadást hallgattak meg, ezek túlnyomó többsége honismereti-néprajzi tematikájú volt. Délutánonként különféle kézműves foglalkozásokra ke-

rült sor (gyöngyfüzés, agyagozás, bőrművesség, tojásírózás, bábkészítés), továbbá volt autóbuzos kirándulás, gyalogtúra, múzeumlátogatás, templomi hangverseny, népzenei bemutató, népdaltanulás, táncház, játék, disco stb. A hallgatók – azon túlmenően, hogy itt nyaraltak – megismerték Putnokot és Gömört.

1993-ban egy merőben más jellegű nyári tábort szerveztünk. Változott a hossza, két hétről tíz, majd nyolc napra csökkent, s ez napjainkban is így van, Változott a tematika is, ugyanis a fő téma az egészséges életmód lett. A résztvevők ekkor kezdtek ismerkedni a „makrobiotikus” táplálkozással, amit természetes táplálkozásnak is nevezhetünk. Ennek lényege a gabonaneműek túlsúlyában rejlik, valamint abban, hogy figyelembe veszi az évszakok váltakozását, a nyersanyagok természetes eltarthatóságát, ösztönöz a tartósítószeres, ízfokozók, állományjavítók és egyéb adalékanyagok nélküli táplálkozásra, a húsfélék fogyasztásának jelentős mérséklésére és a húsok megválogatására, a só és cukor fogyasztásának mérséklésére stb. Táborunk szakmai irányítását **Kövesdi Natália** és **Bödö László** végezték.

1995-től a két tematikát ötvöztük, ezekben az években honismereti és életmód tábort szerveztünk. Az életmód témakörben előadások hangzottak el a természetes táplálkozásról, a pozitív életszemlélet kialakításának fontosságáról, az „egészség = érték” szemlélet erősítéséről, az egészség megőrzésének fontosságáról, a természetes gyógymódokról, stb. A honismereti téma évenként változott. Az egyik évben Tompa Mihály, a gömöri papköltő, illetve két legfontosabb ünnepünk, a karácsony és a húsvét, másszor Gömör népi kultúrája volt. 1996-ban a millemcentenáriumi jegyében zajlott, 1998-ban az 1848–49-es forradalom és szabadságharc volt a központi téma, 1999-ben a Bódva-völgye, annak népi kultúrája, természeti értékei köré csoportosultak az előadások. Ennek apropóját a Bódva-völgyi tanulmánykötet megjelenése adta. 2000-ben a magyar államiság és kereszténység ezeréves évfordulója tiszteletére a különböző vallásokról, 2001-ben a középkori várak témában hangzottak el előadások. A 2002. évi tábor fő célja az volt, hogy közelebb vigye a résztvevőket eleink természetközeli életmódjához. Törekedtünk annak felvillantására, hogy elődeink kultúrájából tanulva miként élhet a 21. század túlcivilizált embere szintén természetközeli, mégis modern életet. Ennek érdekében számos múzeumi kiállítást látogattunk meg, részt vettünk régészeti ásatáson és ismerkedtünk a falu hétköznapjaival, ünnepeivel, életével.

2003-tól ismét váltottunk, s három éven keresztül néprajzi gyűjtőtábort szerveztünk, előbb Putnokon, az öregotthonban, a következő évben a gömör-tornai határvidéken, Aggtelek, Jósvafő, Szín, Színpetri községekben, majd a szlovákiai Görgön végeztünk néprajzi gyűjtéseket. Táborainkban néprajz szakos egyetemi hallgatók is részt vettek, akik kiscsoportvezetőként egy-egy téma felelősei voltak és irányították a gyűjtést.

A nyári tábort szervezésének egyik legfontosabb célja az, hogy szórakoztató, emellett hasznos és tanulságos

időtöltést biztosítson a jelentkező fiatalok részére. Ismeretszerzésen túl közösségformáló ereje sem elhanyagolható ezeknek a programoknak. A tábort minden évben számos alapítvány és szervezet támogatta, így a résztvevők a felmerülő költségeknek csak töredékét állták. 2006-ban viszont olyan minimális támogatást sikerült csak nyernünk, ami nem tette lehetővé, hogy szállás- és napi többszöri étkezési költséget fizessünk, a részvételi díjat pedig nem tartottuk célszerűnek ilyen mértékben megemlíteni. Ezért két lehetőség közül kellett választani, vagy elmarad a tábor, vagy minimálisra kell csökkenteni a kiadásokat. Mi ez utóbbi mellett döntöttünk. A tábort csak a putnokiaknak hirdettük meg, illetve azoknak, akik tudtak maguknak Putnokon szállást biztosítani. Így nem merült fel szállásköltség, és a reggeli, vacsora díja sem terhelt bennünket. A programot is úgy kellett összeállítani, hogy az ne kerüljön pénzbe. A szükségből erényt igyekeztünk kovácsolni, muzeológiai tábort szerveztünk, a táborban résztvevő fiatalok gyakorlatilag bekapcsolódtak a Gömöri Múzeum mindennapi életébe: tárgyakat tisztítottunk, leltároztunk, rendezvényt szerveztünk. A nyári tábort programját előadások, tematikus kirándulások mellett minden évben különféle kézműves foglalkozások is színesítették. Nem volt ez másként a 2006. évi táborban sem.

VIII. Közművelődési tevékenység

A Gömöri Múzeum megalakulásától kezdve fontosnak érezte, hogy aktívan bekapcsolódjék Putnok város és a magyarországi Gömör kulturális életébe. Ennek érdekében leggyakrabban az időszaki kiállítások megnyitóihoz kapcsolódóan, de egyéb alkalmakkor is a Baráti Kör tagjai és a megnyitőközönség részére rendszeresen ismeretterjesztő és kulturális előadásokat szervezünk. Nem célunk az összes ilyen jellegű előadás, bemutató, rendezvény felsorolása, csupán azt jegyezzük meg, hogy muzeológus kollégák, egyetemi oktatók, különféle intézmények kutatói, honismereti kutatók tartottak előadásokat különböző történelmi, régészeti, néprajzi, irodalomtörténelmi, művészettörténelmi, egyháztörténelmi, természetrajzi és természetvédelmi témakörökben.

Intézményünk egyéb rendezvényeknek is helyet szolgált adni, a Gömöri Múzeumban költői estekre, könyvbemutatókra is sor került már. Járt nálunk **Veres János** rimaszombati költő, **Gál Sándor** kassai író, **Tollas Tibor** költői estjére a költő egyik legutolsó magyarországi látogatása alkalmával, 1992. szeptember 26-án került sor. Könyvbemutatókat is szoktunk tartani. Saját kiadványainkon túl egyéb helyismereti, honismereti és szépirodalmi művek bemutatására is volt már példa.

Számos irodalmi és bábelőadásra is sor került már a Gömöri Múzeumban. Ezekben olykor amatőr, máskor professzionális művészek léptek fel, szórakoztatták a közönséget. Kiállításainkra és rendezvényeinkre rendszeresen meghívókat készítünk, ezeket egy-egy alkalommal mintegy 300 címre postázzuk illetve kézbesítjük. Rendszeresen szervezünk gyermekfoglalkozásokat (húsvéti tojásírózás, papírhajtogatás, szövés, nemezelés stb.), időnként rend-

kívüli irodalom-, történelemórákat stb. A Gömöri Múzeum a kezdetektől, 1990-től bekapcsolódik a *Gömöri Nyár* kulturális rendezvénysorozatába. Ennek keretén belül időszaki kiállítások megnyitását és különféle kulturális rendezvények lebonyolítását vállaljuk. A Gömöri Múzeum társszervezője és házigazdája a „*Szép esti muzsika*” hangversenysorozatnak, ahol a putnoki zeneiskola tanárai és az általuk meghívott vendégművészek, a *Gömöri Zenei Műhely* tagjai lépnek fel, de ezen túlmenően is előfordul, hogy komolyzenei hangversenyeket szervezünk, ezekre olykor a Múzeumon kívül, a katolikus vagy a református templomban került sor. Olykor népzenei koncertek szervezésére is sor került.

Említést érdemel, hogy 1989-ben a Gömöri Múzeum kezdeményezésére készült el **Péczeli József** emléktáblája, Budahelyi Tibor szobrászművész alkotása. Péczeli József református lelkész, költő, műfordító Putnokon született 1750-ben. Tanulmányait Debrecenben, majd hollandiai és svájci egyetemeken végezte, utána Komáromban lett református lelkész. Irodalmi tevékenysége is Komáromhoz köti, ott írta önálló műveit, fordította a világirodalom kiemelkedő alkotásait magyar nyelvre, s onnét indította útjára 1789-ben az első magyar nyelvű folyóiratok egyikét, a *Mindenes Gyűjteményt*. E nagyszerű irodalmi vállalkozás 200. évfordulóján, 1989. december 9-én került leleplezésre Péczeli József reliéfes emléktáblája. Az avatóbeszédet **dr. Zimonyi Zoltán** irodalomtörténész mondta. A bronzból öntött emléktábla a református templom falán, a bejáratától jobbra van elhelyezve. A tábla közadakozásból született.

IX. Partnerkapcsolatok

A Gömöri Múzeum a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatóságához tartozik. A megyei múzeumi szervezeten belül az összes múzeummal van valamilyen kapcsolatunk, ezek az éppen aktuális tevékenységtől függően hol intenzívebbek, hol kevésbé intenzívek. A megyei múzeumi szervezeten kívül jó kapcsolatokat ápolunk az ózdi, edelényi, rudabányai társintézményekkel, bár ez utóbbi egy jó fél esztendeje már szintén a megyei hálózat része. Az ország más vidékeiről egy-egy kiállítás, vagy egyéb munka kapcsán együttműködtünk a *Magyar Nemzeti Múzeummal*, a *Petőfi Irodalmi Múzeummal*, az *Országos Színháztörténeti Intézettel és Múzeummal*, a *Budapesti Történet Múzeummal*, a debreceni *Déri Múzeummal*, a balmazújvárosi *Semsey Andor Múzeummal*, az egeri *Dobó István Vármúzeummal*, a kecskeméti *Szórakoténusz Játék-múzeummal*, valamint a debreceni *Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékével*.

Igyekeztünk szoros kapcsolatot kiépíteni Putnok és a térség oktatási és kulturális intézményeivel, civil szervezeteivel, s mindig arra törekedtünk, hogy korrekt kapcsolatot alakítsunk ki Putnok város és a gömöri települések vezetésével. Az utóbbi időszakban többször elhangzott a megyei vezetés részéről, hogy a Gömöri Múzeum gyűjtőterületét ki kell terjeszteni a történeti Torna megye magyarországi részeire is. Ennek jegyében kapcsolatokat

ápolunk itteni önkormányzatokkal is. Ugyancsak itt kell megemlíteni az *Aggteleki Nemzeti Parkkal* való jó kapcsolatunkat. Amíg létezett, igen gyümölcsöző volt a kapcsolatunk a putnoki székhelyű, de a térség számos települését magába tömörítő Egyetértés Mezőgazdasági Termelőszövetkezettel, de más gazdálkodó egységekkel is, mint pl. a bányauzemmél, a cernázóval stb.

A civil szervezetek közül a Gömöri Múzeum Baráti Körét kell elsőként említeni, aminek megalakulása, létezése, működése a legszorosabban összefügg a Múzeummal. Alapítására 1984-ben azzal a céllal került sor, hogy előmozdítsa, segítse az akkor megalapítani szándékozott Gömöri Múzeum létrejöttét. Alapítói a kultúra és a helytörténeti hagyományok iránt fogékony lokálpatrióták, valamint intézményvezetők, gazdálkodási egységek vezetői voltak. A Múzeum megalakulását követően a GMBK fő tevékenysége az intézmény működésének segítése. Ennek érdekében pályázatokat nyújt be, vagy a Múzeummal közösen, együttműködőként pályázik, ily módon sikerül biztosítani több rendezvény (honismereti pályázat, nyári ifjúsági tábor stb.) és szakmai feladat (pl. restaurálás) anyagi hátterét. A tagok segítik az intézményt a gyűjteménygyarapítási és kiadványozási tevékenységében, s ők jelentik az intézmény társadalmi hátterét. Rendszeresen eljárnak a kiállítási megnyitókra és egyéb rendezvényekre.

A Gömöri Múzeumnak különösen jó a kapcsolata az 1992-ben alakult Gömöri Népfőiskolai Egyesülettel. Ennek megalakulásától közösen szervezik a nyári ifjúsági táborokat. Az Egyesületen belül működő Gömöri Zenei Műhely évente több alkalommal is koncertezik a Múzeumban. A GNE aktívan közreműködött az 1997-ben nyílt új állandó kiállítások létrehozásában és rendszeresen segíti a Múzeumi Könyvtár kiadványsorozat megjelentetését, olykor a múzeumi rendezvények társrendezője.

Az előzőeken kívül meg kell említeni a *Gömöri Település Szövetséget*, a *Putnok és Térsége Társulást*, a *Kelemér-Gömörszőlősi Tompa Mihály Emlékbizottságot*, a miskolci *Ökológiai Intézet* gömörszőlősi Oktató Központját, a gömörszőlősi *Mandala Műhelyt*, a *Magyar Madártani Egyesület Gömör-Tornai Helyi Csoportját*, az ózdi *Lajos Árpád Honismereti Kört*, akikkel szintén több alkalommal volt már közös programunk vagy működünk együtt.

Szabadfalvi József megyei múzeumigazgató már a megalakuláskor hangsúlyozta, hogy a putnoki Gömöri Múzeum egyik fő feladata a határontúli, elsősorban a szlovákiai gömöri kapcsolatok ápolása kell legyen. Ennek szellemében a Gömöri Múzeum még 1986-ban levélben fordult 34 csehszlovákiai múzeum felé, felvette a kapcsolatot azok könyvtárával, hogy saját könyvtára számára lehető legszélesebb körből tudja összegyűjteni a szlovák – elsősorban néprajzi – szakirodalmat. Mivel akkor intézményünk még nem jelentetett meg kiadványokat, kapcsolatfeltevő levelünkben a megyei múzeumi szervezet kiadványaira tudtunk hivatkozni. Azóta saját kiadványainkat is eljuttatjuk néhány szlovákiai intézménybe. Az elmúlt évek

során a minálunk is tapasztalható gazdasági nehézségek következtében ugyan ezek a könyvtári kapcsolatok meglapultak, olykor meg is szűntek, de arra is van példa, hogy a mai napig is működnek, illetve folyamatosan újak is kötetnek. Ennél intenzívebb kapcsolatot sikerült kiépítenünk a történeti Gömör-Kishont megye szlovákiai részén levő múzeumokkal, gyűjteményekkel, kulturális intézetekkel és szervezetekkel. A Gömöri Múzeumnak az évek során szoros szakmai kapcsolatai lettek a rimaszombati *Gömör-Kishonti Múzeum*mal és a *Rozsnyói Bányászati Múzeum*mal, valamint a szépsi múzeummal (helytörténeti gyűjteménnyel). Ugyancsak jó kapcsolatunk van a rimaszombati székhelyű *Református Tudományos Gyűjteményekkel*, s egy időben a tornaljai székhelyű *Kulturális Antropológiai Műhellyel* is viszonylag szoros szakmai kapcsolatot tartottunk. Az együttműködés konkrét eredményei voltak azok az időszaki kiállítások, melyeknek Putnok adott otthont, valamint az, hogy a Gömöri Múzeum által szervezett konferenciákon felvidéki előadók is rendszeresen részt vesznek.

E sorok írója a Gömöri Múzeum képviselőjében több szlovákiai szakmai tanácskozáson tartott előadást (Komárom, Tornalja, Rimaszombat), valamint rendezvényeken, táborokban ismeretterjesztő előadást (Rimaszombat, Szepsi, Somodi, Jászó). Ezenkívül számos alkalommal végzett néprajzi kutatásokat Szlovákiában, elsősorban Felső-Bódva-völgyében, de emellett gömöri, Ipoly vidéki és ungi területeken is, ami elsősorban abból fakad, hogy megalakulásától kezdve tagja a *(Cseh)Szlovákiai Néprajzi Társaságnak*, ahol hosszú éveken keresztül választmányi tagként is tevékenykedett, és öt éven át aktívan részt vett a Társaság nevével fémjelzett ifjúsági néprajzi gyűjtőtáborok szervezésében és lebonyolításában. Az 1991-ben megalakult *Gömör-Kishonti Múzeumi Egyesületnek* szintén előbb választmányi tagja jelenleg alelnöke, valamint részt vesz a *Gömörország* című negyedévenként megjelenő folyóirat szerkesztőbizottságának munkájában.

A Gömöri Múzeum közművelődési tevékenységén belül szervezett rendezvényeken számos alkalommal szerepeltek szlovákiai előadók. Ezek szervezése kapcsán eredményes munkakapcsolatok alakult ki az intézmény és a rimaszombati, tornaljai, rozsnyói és szépsi Csemadok szervezetek között.

A megyei múzeumigazgatóság jóvoltából a Gömöri Múzeum igazgatója 1998 augusztusában szakmai látogatáson vett részt Oroszországban, a *Vologdai Területi Múzeumban*, s ennek küldöttségét 1999 júniusában a Gömöri Múzeum munkatársai fogadták Putnokon. Ügyszintén szakmai találkozón vett részt 1998 márciusában a franciaországi *Fécamp-i Városi Múzeumban*.

X. Hogyan tovább?

A fenti összegzés nem kíván kommentárt. Nem kívánunk sem önteltek, sem álszerények lenni. E sorok írója és munkatársai tudatában vannak annak, hogy az elmúlt húsz év alatt sikerült eredményeket felmutatni, de annak is, hogy ennél talán látványosabb fejlődést is el lehetett

volna érni. Energiánkból, rátermettségünkből ennyire futotta. S annak ellenére, hogy sok eredményt elértünk, tudjuk, érezzük, minden nap tapasztaljuk, hogy nagyon nehéz körülmények között kell teljesítenünk.

Az 1986-ban megkapott, Serényi tér 10. szám alatti épület Putnoknak valószínűleg legrégebbi fennmaradt épülete, igaz, sokszor átépítették, olyannyira, hogy napjainkra teljesen jellegtelenné vált. Ráadásul az alapvető munkafeltételek sem voltak már benne biztosítottak, ugyanis harmadik tele nincs benne fűtés, és gyakorlatilag leamortizálódott az elektromos hálózata is. Arról már nem is beszélve, hogy helyenként az alapokkal és a falazattal is problémák vannak.

Az épület helyi önkormányzati tulajdonban van, így felújítására Putnok városa tudott csak pályázni. 2006-ban sikerült is mintegy 25 milliós támogatást elnyerni, ami a kötelező önrésszel együtt közel 30 millió forintot jelent. Ezért költöztünk ki 2006 tavaszán a teljes gyűjteménnyel a Rákóczi út 4. számú épületbe. A Serényi téri épületben rövid egy-két hónap alatt megjavították illetve részben átépítették a tetőt, kicserélték a nyílászárókat, beszerelték a központi fűtést és átépítették a vizesblokkot. A munka ott akadt el, hogy sem a tulajdonos, a város, sem az üzemeltető, a megyei önkormányzat nem vállalja az elektromos hálózat átépítésének terheit, költségeit. Ezért a következő fűtési szezon ismét olyan helyen ért minket, ahol nem lehetett fűteni. Emiatt október közepén ismét költözésre kényszerültünk, igaz, most csak az iroda, egy bérelt lakásba.

Szóval a feltételek egyáltalán nem nevezhetők rózsásnak. Ennek ellenére bizakodva nézünk a jövő elébe, s várjuk az új kihívásokat. Mindenekelőtt reményeink szerint jövő év tavaszán-nyarán visszaköltözhetünk a régi-új épületünkbe, ahol egy következő új állandó kiállítás rendezéséhez látunk majd hozzá, aminek anyagi feltételei csakis pályázati forrásból képzelhetők el. Önmagában a szóban forgó épület viszont kevés, nem oldja meg gondjainkat, mert már évek óta raktározási problémákkal küszködünk. A gyűjtemény húszéves folyamatos gyarapodása következtében kinőttük azt a teret, amink volt. Ezért, bár abszolút nem hivatalosan, de valójában már még a hivatalos beköltözés előtt fokozatosan „belaktuk” a Rákóczi út 4. szám alatti épületet egy részét. Tehát mielőtt hivatalosan odaköltöztünk volna, gyűjteményünk egy része már azt megelőzően is ott volt elhelyezve. Tehát azon leszünk, hogy ezt az épületet, mely egyébként az 1990-es évek elején szintén városi tulajdon volt, de a középiskolával együtt átkerült megyei tulajdonba, végleg nekünk adják. Illetve több más felvetés mellett annak is örülnénk, vagy talán még ennél is jobban örülnénk, ha nem a Rákóczi út 4., hanem a Rákóczi út 20-24. szám alatti, egykor szintén középiskolai kollégiumi épületegyüttest kapnánk meg. Ez azért problémásabb, mert ennek tulajdonviszonyával vannak gondok. Ugyanis amikor az 1990-es évek elején a város, a megye, Bábolna és mások újraindították Putnokon a gazdaképzést, ezt az épületet az e célra létrehozott alapítvány tulajdonába adták. Igaz, ez az

alapítvány csak papíron működik, a gyakorlatban nem fejt ki tevékenységet, a tulajdonát képező ingatlan portáján derékgig ér a gaz, az épületeken lógnak a csatornák, omlik a vakolat, mint aminek nincs gazdája, úgy tűnik, mégsem kaphatja vissza a megye és nem kaphatjuk meg múzeumi célokra.

Mit hoz a következő húsz év? Nem tudjuk, de remélni szeretnénk, hogy javulást a mostani helyzethez képest. Sosem lehet tudni, talán még egy olyan önzetlen adakozó is felbukkanhat, mint amilyen Lendváryné Sárika néni volt?... A személyi viszonyokat tekintve is fejlesztésre lenne szükség. Egy olyan szakembert álmodnánk az intézménybe, aki muzeológiai feladatokat is ellátna, de emellett közönségszervezői és múzeumpedagógiai feladatok sem lennének számára idegenek. Tudjuk, látjuk, hogy ezek az évek nem a fejlesztésnek kedveznek, egyre a megszorításokról kapunk értesítést, de ennek ellenére valljuk, nem baj, ha egy kicsit többet szeretnénk a pillanatnyi lehetőségeinknél. Sajnos, az elmúlt évek során gyakran megtapasztaltuk, hogy sokszor külső, szakmai érdekeket figyelmen kívül hagyó politikai csatározások eredményétől függ, hogy milyen irányba mehetünk tovább. Bízunk abban, hogy sikerül megtalálni azt az utat, mely a helyi érdekeknek, a megyei érdekeknek és a szakmaiságnak egyaránt megfelel.

JEGYZETEK

¹ A Gömői Múzeum történetével kapcsolatos írások: Bodnár Mónika, 1991.; Bodnár Mónika, 1999.; Bodnár Mónika, 2002.

² Lelt. szám: 2006. 6. 1. 1-7.

³ A Gömői Képek c. állandó kiállítás 1987. február 27-1996. március 15. között volt látogatható. Megnyitót mondott Villangó István, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője.

⁴ A bábművész életéről és munkásságáról lásd T. Horányi Ilus, 1993.

⁵ A Seress-házban a Holló László Galéria működik.

⁶ A Társadalom címet viselő állandó kiállítás 1997. március 26. és 2006. február 28. között volt látogatható. Megnyitotta Gyárfás Ildikó országgyűlési képviselő, a B-A-Z Megyei Közgyűlés elnöke.

⁷ A Természet című állandó kiállítás 1997. április 22-2006. február 28. között volt látogatható. Megnyitotta Salamon Gábor, az Aggteleki Nemzeti Park igazgatója.

⁸ A Putnok és a Serényi család kiállítás 2005. május 20. és 2006. február 28. között volt látogatható. Megnyitotta Veres László megyei múzeumigazgató.

⁹ A könyv megtalálható az Egri Főegyházmegyei Könyvtárban, könyvtári jelzete: Y.IV.55.

¹⁰ A tárgyegüttes leírásáért Vadászi Erzsébetnek, az Iparművészeti Múzeum muzeológusának tartozom köszönettel.

¹¹ Lelt. sz.: T 2006.6.1-1-7. Az adományozás leírását és a család történetét lásd Bodnár Mónika, 2006.

¹² Lelt. sz.: K 97.1.1

¹³ Lelt. sz.: K 93.5.1

¹⁴ Felirata: Joan. Nep. Comes Serényi de kis Serény, Camerarius 1776-1854. Mérete 74 x 83 cm. Lelt. sz.: K 99.2.1.

¹⁵ Felirata: Anton Amatus Gróf Serényi, Herr auf Lomnitz u. Littitz, k. k. Kam. U. Geh. Rath., E. R. d. souv. Malthus Ord., Generalfeldwachmeister, +20/9 1798. Mérete: 66 x 87 cm. Lelt. sz.: K 99.2.2.

¹⁶ Felirata: Franz Gabriel Graf Serényi von Kis Serény, k. k. Kammerer, geh. Rath, kgl. Kreishauptmann d. Brüner Kreises, gest. 12/9 1677. Mérete: 94 x 124 cm. Lelt. sz.: K 99.2.5.

¹⁷ A kisebb méretű kép felirata: S.J.R. Comes Joannes Carolus Serényi, caes. et Fieg. Camerarius, Int. Consiliarius, Feldmarschallus, natus 1621 +5/1 1691. Mérete: 75 x 98 cm. Lelt. sz.: 99.2.3. A nagyobb méretű kép felirata: Joh. Karl. ...bleöm Reichs Graf Serényi von Kis Serény, k.k. Kamuierer, geh Ratt Hofkriegsrath, Generalfeldmarschall gest. 5/1 1691. Mérete: 94 x 124 cm. Lelt. sz.: K 99.2.4.

¹⁸ A Megállapodás a miskolci Herman Ottó Múzeumban 68/99.02.12, a putnoki Gömői Múzeumban 18/1999 iktatási számon található meg az irattárban.

19 Lelt. sz.: K 2006.6.1.

²⁰ A Gömői Múzeum által 20 év alatt rendezett időszakos kiállítások:

1987: 1. Holló Barnabás szobrászművész emlékkiállítás. 1987. február 27. – 1987. június. A megnyitóra a Gömői Múzeum átadásával és az állandó kiállítás megnyitásával egyidőben került sor, megnyitót mondott: Villangó István, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője; 2. A putnoki Díszítőművészeti Szakkör kiállítás. 1987. június 19. – 1987. szeptember 15. Megnyitotta: Németh Éva, a BAZ Megyei Tanács Művelődési Osztályának munkatársa; 3. Holló László festőművész gömői balladailusztrációi. 1987. október 12. – 1988. január. Megnyitotta: Ujváry Zoltán tanszékvezető egyetemi tanár;

1988: 4. A lovak világa (Fagyas István grafikai és akvarelljei). 1988. január 30. – 1988. május. Megnyitotta: Csikász Zoltán, a Tompa Mihály Emlékbizottság elnökségi tagja; 5. Ünnepi népszokások – húsvét. 1988. április 2. – 1988. május. Megnyitotta: Tóth Lajosné, a Herman Ottó Múzeum Közművelődési Osztályának vezetője; 6. Kiss Sunyi István szobrászművész kiállítás. 1988. május 15. – 1988. szeptember. Megnyitotta: Végvári Lajos művészettörténész; 7. Keleméri portrék. Fagyas István akvarelljei. 1988. október 1. – 1988. október 20.; 8. Mácsadi Béla pedagógus festőművész kiállítás. 1988. október 24. – 1988. december 30. Megnyitotta: Németh Éva, a BAZ Megyei Tanács VB Művelődési Osztályának főelőadója;

1989: 9. Népi gyermekjátékok Gömörben. 1989. január 20. – 1989. március 12. Megnyitotta: Kunt Ernő kandidátus, a miskolci Herman Ottó Múzeum főmuzeológusa; 10. Gömői tájak. É. Kovács László pasztellkép kiállítás. 1989. március 15. – 1989. április. Megnyitotta: Nagy Károly helytörténész, iskolaigazgató; 11. Gyermekrajz kiállítás – Putnok várossá nyilvánítása alkalmából. 1989. április-május; 12. Feketekerámiák. Fazekas Ferenc nádudvari fazekasmester kiállítás. 1989. május 20. – 1989. július 27. Megnyitotta: Lenkey István; 13. Sándor Zsuzsa grafikai kiállítás. 1989. július 29. – 1989. október 2. Megnyitotta: Dobrik István művészettörténész; 14. A Gömői Múzeum újabb szerzeményei (Az intézményes Gömör-kutatás 10 éve konferencia megnyitására). 1989. október 6. – 1989. december. Megnyitotta: Bodó Sándor, a Művelődési Minisztérium osztályvezetője; 15. Péczeli József és kora (Irodalmi emlékkiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeum anyagából). 1989. december 9. – 1990. április 1. Megnyitotta: Birck Edit, a Petőfi Irodalmi Múzeum osztályvezetője;

1990: 16. A Keleméri Mohosok története és színhagyománya (Fagyas István illusztrációi). 1990. április 7. – 1990. június 8. Megnyitotta: Bodnár Mónika múzeumvezető; 17. Dúdor István emlékkiállítás (Válogatás a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum gyűjteményéből). 1990. június 17. – 1990. augusztus 7. Megnyitotta: Vörös Attila, a rimaszombati Tompa Mihály Klub titkára; 18. Igó Aladár fadaragásai. 1990. július 17. – 1990.

augusztus 7. Megnyitotta: É. Kovács László, a gömörszőlősi Tompa Mihály Emlékbizottság titkára és Veres János rimaszombati költő; 19. Meseország. Tóthné Horányi Ilus bábu. 1990. augusztus 10. – 1990. október 10. Megnyitotta: Séd Teréz báb-művész, a Bábművészek Világszövetsége (UNIMA) és az Amatőr Bábosok Országos Tanácsa képviselőjében; 20. Kakuk Lajos szárazvirág kompozíciói. 1990. augusztus 16. – 1990. szeptember 2. Megnyitót mond: Jankó Lajos országos kertészeti szaktanácsadó; 21. Alsó-miocén kori őselefánt lelet Putnokról (A Magyar Nemzeti Múzeum és a Természettudományi Múzeum rendezésében). 1990. október 13. – 1990. december 12. Megnyitotta: Vörös István, a Magyar Nemzeti Múzeum paleontológusa; 22. Matthias Corvinus (Történeti fotókiállítás a Budapesti Történeti Múzeumból). 1990. december 15. – 1991. február. Megnyitotta: Lenkey István; 23. Szilágyi Imre grafikusművész Mátyas király illusztrációi. 1990. december 15. – 1991. február. Megnyitotta: dr. Lenkey István; 1991: 24. Gömöri vert csipke (A rozsnyói Bányászati Múzeum vándorkiállítása). 1991. február 16. – 1991. április 3. Megnyitotta: Csobádi József, a Bányászati Múzeum igazgatója; 25. Gömöri amatőr alkotók kiállítása (Kaszáné Fehér Katalin, Rácz István, Repka József és Marsi Attila). 1991. április 13. – 1991. június 14. Megnyitotta: É. Kovács László festőművész, a Kelemér-Gömör-szőlősi Tompa Mihály Emlékbizottság titkára; 26. Szőttesek. É. Kovács Lászlóné munkái. 1991. június 15. – 1991. augusztus. Megnyitotta: Fügedi Márta néprajzkutató; 27. Emlékek a putnoki polgári iskola múltjából (Iskolatörténeti kiállítás a 75 évvel ezelőtt indult Putnoki Polgári Fiú- és Leányiskola történetéből). 1991. szeptember 1. – 1991. november. Megnyitotta: Nagy Károly helytörténész; 28. Iparművészet. Bodnárné Szőke Erzsébet gobelinművész és Bodnár János belsőépítész kiállítása. 1991. november 9. – 1991. december 11. Megnyitotta: Bodnár Mónika múzeumvezető; 29. Dobosy László fotói. 1991. december 14. – 1992. március 13. Megnyitotta: Bódi László etnográfus; 1992: 30. Középkori gömöri falfestmények (A rozsnyói Bányászati Múzeum kiállítása). 1992. március 28. – 1992. április vége. Megnyitotta: Csobádi József múzeumigazgató; 31. Színes ásványvilág (A miskolci Herman Ottó Múzeum anyagából). 1992. április vége – 1992. május 27.; 32. A Makoldi család vándorkiállítása. 1992. május 30. – 1992. július 8. Megnyitotta: Ivánfi Jenő; 33. Témaváltozatok. Faggyas István jubileumi kiállítása. 1992. július 10. – 1992. augusztus 31. Megnyitotta: Ujváry Zoltán egyetemi tanár; 34. Viselethímezések – a debreceni Déri Múzeum vándorkiállítása. 1992. szeptember 4. – 1992. december. Megnyitotta: Fügedi Márta néprajzos-muzeológus; 1993: 35. Hologram kiállítás (Vályi Péter magángyűjteményéből). 1993. január 11. – 1993. január 21.; 36. Tengeri csigák, kagylók, korallok (Párdy Mihály magángyűjteményéből). 1993. január 26. – 1993. március 10. A tárlatot bemutatta: Párdy Mihály magángyűjtő; 37. Orbán Judit szobrászművész kiállítása. 1993. április 9. – 1993. április 30. Megnyitotta: Petróczi Ferenc, Nvirbátor polgármestere; 38. Origami kiállítás – a kazincbarcikai Egressy Béni Művelődési Központ Gyermek Házának anyagából. 1993. május 5. – 1993. május 27. Megnyitotta: Neszádeli Gyula népművelő, a Gyermek Házának vezetője; 39. Virág-szemekkel. Tóthné Horányi Ilus bábu. 1993. június 1. – 1993. október 13. Megnyitotta: Tamás Barnabás alpolgármester; 40. A természet pillanatai – fotókiállítás. 1993. október 16. – 1994. január 28. Megnyitotta: ifj. Boldogh Sándor biológus hallgató; 1994: 41. Viselet, divat – a Gazdaasszonyképző Intézet végzős növendékeinek munkái. 1994. február 3. – 1994. február 24. Megnyitotta: Gomba Levente iskolaigazgató; 42. Rodolfo emlékkiállítás – a kecskeméti Szókraténusz Játékmúzeum vándor-

kiállítása. 1994. március 6. – 1994. április. Megnyitotta: Kriston Vízi József, a Szókraténusz Játékmúzeum igazgatója; 43. Véd a természetet – gyermekrajz kiállítás. 1994. április 23. – 1994. május 12. Megnyitotta: ifj. Boldogh Sándor egyetemi hallgató; 44. „Mer’ Kazán a Sajó lehúzza a ködöt” – Fényképek, interjú-részletek a sajkócai cigány nemzetiségű emberek életéről. Bódi László kiállítása. 1994. május 14. – 1994. május 28. Megnyitotta: Szalóci Katalin, a Miskolci Egyetem folyóirat főszerkesztője; 45. Lontay-Rajner László emlékkiállítása. 1994. június 17. – 1994. december 12.; 46. A falu rossza és szerzője (Tóth Ede születésének 150. évfordulójára rendezett emlékkiállítás). 1994. december 16. – 1995. január 31. Megnyitotta: Fehér József irodalomtörténész, a Kazinczy Múzeum igazgatója; 1995: 47. Hologram kiállítás (Vályi Péter magángyűjteménye). 1995. február 6. – 1995. február 19.; 48. Hímestojások a Gömri Múzeum gyűjteményéből. 1995. április 14. – 1995. június. Megnyitotta: Bodnár Mónika múzeumvezető; 49. A Seress hagyaték bemutatása. 1995. július 1–1996. március. Megnyitotta: Szabadfali József ny. megyei múzeumigazgató; 1998: 50. Titokzatos denevér – legkedvesebb madarunk a gólya. Gyermekrajz pályázat kiállítása. 1998. június 27. – 1999. március. Megnyitotta: Boldogh Sándor a Magyar Madártani Egyesület Gömör-Tornai Helyi Csoportja képviselőjében; 1999: 51. A játék bűvös világa. Az egi Dobó István Vármúzeum vándorkiállítása. 1999. április 9. – 1999. szeptember 20. Megnyitotta: Császi Irén, az egi Dobó István Vármúzeum muzeológusa; 52. Tompa Mihály emlékkiállítás. 1999. október 8. – 2001. október 23. Megnyitotta: Kovács Ferencné Ónodi Irén, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megyei tagozatának elnöke; 2001: 53. Csipkék Gömörből. Neszádeliné Kállai Mária alkotásai. 2001. október 26. – 2002. április 24. Megnyitotta: Bánszky Pál művészettörténész, a Népművészeti Egyesületek elnöke; 2002: 54. A magtól a kenyérig. (A IV. Gömör-Expo járulékos rendezvénye). 2002. április 30. – 2002. szeptember 15. Megnyitotta: Katona Pál alpolgármester, malomüzem vezető és Negrutz Ágoston Vekni Kft. igazgatója; 55. Életút – a 90 éves Faggyas István köszöntése. 2002. szeptember 23. – 2002. november 28. Megnyitotta: Ujváry Zoltán egyetemi tanár; 56. Kossuth Lajos emlékkiállítás. (A szerencsi Zempléni Múzeum vándorkiállítása kiegészítve helyi vonatkozású anyaggal). 2002. december 3. – 2003. február 24. Megnyitotta: Fazekas Lászlóné, a Zempléni Múzeum igazgatója; 2003: 57. Gömöri parnasszus (Irodalmi és képzőművészeti gála). 2003. február 28. – 2003. március 27. Megnyitotta: Tamás István, a Tóth Ede Alkotókör elnöke és Bodnár Mónika múzeumigazgató; 58. Mesterségek dícsérete (Akkreditált pedagógusképző tanfolyamon végzetek munkái). 2003. március 1. – 2003. március 27. Megnyitotta: Halmi Gyula, a B-A-Z Megyei Önkormányzat Kulturális és Idegenforgalmi Bizottságának elnöke; 58. Fotókiállítás Veres András fotográfus emlékére. 2003. március 31. – 2003. április 21. Megnyitotta: Kárpáti László művészettörténész; 59. Kelemér-Mohosvár régészeti kutatásai. (Az V. Gömör Expo járulékos rendezvénye). 2003. április 25. – 2003. szeptember 23. Pusztai Tamás megyei igazgatóhelyettes, régész; 60. A Gömöri Múzeum bemutatkozása az V. Gömör Expón. 2003. április 28. – május 1.; 61. Természeti örökségünk védelme az EU-ban. NATURA 2000 HÁLÓZAT vándorkiállítása. 2003. szeptember 24. – 2003. október 8. Megnyitotta: Boldogh Sándor biológus; 2004: 62. Pásztoreszközök a Gömöri Múzeum gyűjteményéből. VI. Gömör Expo kiállítása. 2004. április 28. – május 1.; 63. Emlékvers a kihurcolt magyarokról. (A hónap műtárgya). A Gömöri Nyár rendezvénye. 2004. június 16. – 2005. április 13.

Megnyitotta: Ujváry Zoltán egyetemi tanár;
 2005: 64. Jabloncai falvédők. A VII. Gömör Expo járulékos rendezvénye. 2005. április 27. – 2005. május 16. Megnyitotta: Csobádi József és Kovács Ágnes, a rozsnyói Bányászati Múzeum igazgatója és muzeológusa; 65. A sajszentpéteri Paál László Alkotókör kiállítása. 2005. augusztus 1. – 2005. augusztus 25. Megnyitotta: Szerdahelyi Sándor művésztanár, az Alkotókör szakmai vezetője; 66. Serényi-szalongarnitúra átadása. (A Putnok és a Serényi család c. állandó kiállítás kiegészítése). 2005. szeptember 23. – 2006. február 28. Megnyitotta: Bodnár Mónika múzeumigazgató; 67. Gömöri csomós hímzés. 2005. december 5. – 2005. december 12.

2006: 68. A gömöri dombvidék és a Bódvai-dombság természeti értékei. (A kassai Kelet-Szlovákiai Múzeum vándorkiállítása). A Gömöri Nyár rendezvénye. 2006. június 9. – 2006. július 17. Megnyitotta: Sítás Éva, a kassai Kelet-Szlovákiai Múzeum biológus muzeológusa.; 69. Viseleti darabok a Gömöri Múzeum textilgyűjteményéből. 2006. július 18. – 2006. október 15.; 70. Gömöri viseletek régen és ma. A Gömör-Tornai Fesztivál rendezvénye Gömörszőlőn. 2006. július 26-27.

²¹ T. Horányi Ilus 1993.

²² Polgáriné Katrenics Mónika 1997.

²³ Bodnár Mónika-Boldogh Sándor 1997.

²⁴ Rácz Győző-Varga Péter 1997.

²⁵ Bodnár Mónika-Rémiás Tibor (szerk.) 1999.

²⁶ Görcsös Mihály 2006.

²⁷ Rácz Győző 2000.

²⁸ Bodnár Mónika (szerk.) 2002a

²⁹ Bodnár Mónika 2002b.

³⁰ Makoldi Sándorné 2003.

³¹ Neszádeliné Kállai Mária 2001.

³² Eperjesi Lászlóné Paranoi Mónika 2005.

³³ Bodon Gabriella 2004.

³⁴ Bodnár Mónika 2005.

³⁵ Forray Gracsner Zsófia 2004.

³⁶ Bodnár Mónika é.n.

³⁷ Bodnár Mónika (szerk.) 2001.

³⁸ Ujváry Zoltán (szerk.) 1991.

³⁹ Bodnár Mónika (szerk.) 2002b.

⁴⁰ Bodnár Mónika (szerk.) 2002a.; Rácz Győző 2000.

IRODALOM

Bodnár Mónika

1991: A Gömöri Múzeum tevékenysége és feladatai. In: Ujváry Zoltán szerk.: *Eredmények és feladatok. A Gömör-kutatás és a debreceni néprajzi intézet. Gömör Néprajza XXX.* Debrecen, 83–87. old.

1999: Gömöri Múzeum – Putnok. In: *A Gömör_Kishonti Múzeumegyesület Évkönyve (1995–1997) II. évf.* Rimaszombat, 172–182. old.

é.n. (2001): Putnok és térségének gazdasági élete (ipari fejlődése) a 20. században. Putnok és Térsége Társulás, H.n. (Putnok), 59 old.

2002: A Gömöri Múzeum története és a térség közművelődési életében betöltött szerepe. Múzeumi Könyvtár 9. Putnok, 19–154. old.

2005: Putnok és a Serényi család. A Gömöri Múzeum kiállítási kalauza. Múzeumi Könyvtár 12. Putnok, 124 old.

2006: A Fejes család Putnokon. Adatok Putnok 20. századi társadalmához. A Tiszántúli Történész Társaság Közleményei 1. Debrecen, 167–172. old.

Bodnár Mónika (szerk.)

2001: Putnok monográfiája. Putnok Város Önkormányzata, 441+5 old.

2002a: Írások, emlékek Tompa Mihályról. A Gömöri Múzeum és a Gömöri Népfőiskolai Egyesület által 1999. október 8-án megrendezett Tompa-konferencián elhangzott előadások. Különnyomat a miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve XL. Számából. Múzeumi Könyvtár 8. Putnok, 64 old.

2002b: A Gömöri Múzeum története és a térség közművelődési életében betöltött szerepe. * Tanulmányok Gömör megyéről (A Gömöri Múzeum által 1997. március 27-én szervezett Gömör kutatása konferencián elhangzott előadások) Múzeumi Könyvtár 9. Putnok, 220 old.

Bodnár Mónika-Boldogh Sándor

1997: Társadalom – Természet. A Gömöri Múzeum állandó kiállításának katalógusa. Múzeumi Könyvtár 3. Putnok, 43. old.

Bodnár Mónika-Rémiás Tibor (szerk.)

1999: Tanulmányok a Bódva-völgye múltjából. Múzeumi Könyvtár 5. Putnok, 806 old.

Bodon Gabriella

2004: A Bodon család ezeréves története. Múzeumi Könyvtár 11. Putnok, 271 old.

Eperjesi Lászlóné Paranoi Mónika

2004: Gömöri Csomós hímzés. Tompa Mihály Gömöri Kulturális Egyesület és a Gömöri Múzeum és Baráti Körének közös kiadványa. Gömöri Műhely 4. és Múzeumi Könyvtár 13. Miskolc, 16+18 old.

Forray Gracsner Zsófia

2004: Mindörökké. Literatura Gömöriensis 1. St. Apostol Könyv- és Lapkiadó. 181 old.

Görcsös Mihály

2006: Debrőd története és népi gazdálkodása. Múzeumi Könyvtár 14. Putnok, 281 old.

T. Horányi Ilus

1993: Virágszemekkel. Egy bábművész életútja. Múzeumi Könyvtár 1. Gömöri Múzeum, Putnok, 117+8 old.

Makoldi Sándorné

2003: Feltároló leplek (Archaikus népi textíliák Gömörből) Múzeumi Könyvtár 10. Putnok, 170+16 old.

Neszádeliné Kállai Mária

2001: A Gömöri csipke. Múzeumi Könyvtár 7. Putnok, 95 old.

Polgáriné Katrenics Mónika

1997: Hontalanul (Soldos Béla életútja). Múzeumi Könyvtár 2. Putnok, 91 old.

Rácz Győző

2000: Tompa virágai. Múzeumi Könyvtár 6. Putnok, 62 old.

Rácz Győző-Varga Péter

1997: Gömöri tájakon. Múzeumi Könyvtár 4. Putnok, 45 old.

Ujváry Zoltán (szerk.)

1991: *Eredmények és feladatok. A Gömör-kutatás és a debreceni Néprajzi Intézet. Gömör Néprajza XXX.* 246 old.

* Beárnyékolja ezt az évfordulót és különös időszerűséget nyújt az összegzésnek az a tény, hogy Dr. Bodnár Mónika 2007. március 1-től már nem vezeti tovább a Gömöri Múzeumot. Az írás tehát egyben számadás is arról a két évtizedről, ami alatt a semmiből egy széles körben számontartott és megbecsült intézmény jött létre. Mi ezen a helyen is szívből megköszönjük neki az oly gyakorta megtapasztalt készségét, emberit és szakmai segítségét.

Tompa Mihály *Nagyjaink*

Mi voltál mindeddig, szülő honom?
Asztal, mely állt terítve gazdagon;
Áldásaid: bor és kenyér;
Arany pohárban sárga tűzborod,
Kenyered, mint a hó, fehér.
S gazdagságodban Isten megvere,
Mert csak néhány kiváltságos here
Emészté dús áldásidat;
Mig millió koplalva dolgozott,
Kapván csontot s kenyérhaját.
Nagyok! tán az ördög volt veletek,
Hogy tálba nyulni nem engedtetek
A népek, mely igás barom
Volt a békén; s elhullt, nem tudva, hogy
Kiért? miért? a harcokon.
Apáitok példája vont talán?
– Járván a néphóhérok nyomdokán –
Ti nem mérkőzhetek velek!
Mint a bős villám pusztítottak ők,
De legalább fénylettenek!
Igen, fény és dics, melyben jártanak,
Jól rájuk illet mint páncél, sisak;
Erőtlen vissza magzatok!
Sisak, páncél, ez ősi hagyomány,
Ronggyal volt tömve rajtatok!
S jött a nagy óra, – s ti nem vesztek el!
Sőt megifjultok a nép ezrivel,
Mert immár elrémültetek,
A csillogó csecsebecsék után
Négykézláb mászva, mint gyerek.
Kértünk: hogy önkezetek rontsa szét
A kiváltságok vén épületét;
Kértünk, de mindig hasztalan!
S jött a földrengés, megingott a ház,
S a rozzant fal ledőlve van!
Az egész erdő számotokra nőtt,
Hiába kértünk egy kis tüzelőt,
Hogy a nép fázik, didereg...
S dördült az ég... s nyájas meleg tüzet
Nekünk a villám gyújta meg!

Ennem hiszen már minden rendbe van!
Oh nézetek a nére nyájasan,
Szegény, ez mindent elérled!
S oly szívesen kiáltja véletek:
Csend, egyetértés, szeretet!

: Tompa Mihály rimaszombati szobrát
ledöntötték 1946 nov. 16.-án.:

A verset annak idején Holéczy Miklós másolta le írógépen –
arra emlékeztetve, hogy erőszakkal ledöntötték a költő
rimaszombati szobrát. Tavaly volt kerek 60 esztendeje.
Március idusa van.

Kovács Jenő *Egy igaz palóc emlékezete*

Élt egyszer – igaz, nem a mi Gömörországunkban, de a szomszéd vármegyéhez tartozó Losoncon – egy igaz palóc. Egyéniségét az évtizedek sem halványították el mindazok emlékezetében, akik ismerték. Ezért gondolom, hogy érdemes róla ma is beszélni, reá emlékezni.

1959-ben, a tanonciskola elvégzése után, mint újdonsült

Géza bácsi (jobbról) az osztály szalagavatói ünnepségén
(a szerző archívumából)

kőműves segéd, úgy határoztam, hogy a *Losonci Magyar Tannyelvű Építészeti Középiskolában* gyarapítom szakmai ismereteimet.

Új környezet, új arcok, új barátok vetek körül. Mindenki átéli ezt, s tudja, mennyire lekötik az ember érzékeit. Mégis, azonnal felfigyeltem egy megjelenésében is rendkívüli egyéniségre, aki mind a mai napig maradandó élményt hagyott bennem. A felsőbb osztályosoktól hallottuk, hogy Géza bácsi – ahogyan **Kozma Géza** mérnök urat szólítottuk – tanári pályája, enyhén szólva, rendkívüli volt. Ugyanis 1955-ben kezdődött, 62 éves korában. Olyan korban, amikor már a legtöbb ember a jól megérdemelt pihenésre gondol, nemhogy még valami teljesen újba kezdjen.

A második osztályban az ő óráin már az első naptól kezdve mindenki kellő tisztelettel viselkedett. Nem volt szükegye fegyelmzésre, a pusztá jelenléte tiszteletet parancsolt. A türelme is bámulatos volt. Nézete szerint egy négyes tanulóknak éppen úgy meg kell tudnia oldani a feladatát, mint a kettesnek, csak éppen időben tovább tarthat. S ezt a többletidőt is türelmesen kivárta. Volt ereje még ahhoz is, hogy a magyar nyelvű szakkönyvhiányt pótolja. Megírta a hiányzó könyveket, de az akadémia sajnos nem talált fedezetet a kiadásukra. Így nem maradt számára más hátra, mint a tana-

Az osztály sosem mulasztja el meglátogatni sírját. A koszorút Molnár Lajos helyezi el (a szerző archívumából)

nyagot tollba mondani nekünk. Lépést tudott tartani az új vívmányokkal. Ezt bizonyítja például az is, hogy míg az ő idejében a vasbeton-szerkezeteket a klasszikus számítási módszer szerint méretezték, nekünk már a biztonsági tényezőkön alapuló módszert tanította, hiszen időközben ez lett érvényes. Még csak előkészülőben volt a legújabb, a határértékekkel való számítási módszer, de ő már ismerte azt. Közel két évtizedes (!) oktatói pályafutása alatt több mint 800 fiatalnak adta át kiváló szakmai ismereteit. Rendkívül gyakorlatias volt. Például az írásbeli dolgozatoknál minden segédeszközt használhattunk. Azt mondta, hogy a gyakorlatban is minden a rendelkezésünkre áll majd, csak tudjuk használni, és tudjunk hol keresni. Kimondhatatlanul nagy kár, hogy fiatal éveit – a határtologatások miatt – nem bontakoztathatta ki képességeit. A szlovák oldalon magyar nemzetisége és végzettsége miatt nem volt megbízható, a magyar oldalon pedig mint szlovákiaihoz nem voltak bizalommal. Egy időben rendőri megfigyelés alatt is állt. Ezekre az évekre és a hátrányos megkülönböztetésre egyszer utalt csak. Akkor, amikor az aranydiploma átvételekor találkozott a budapesti műegyetemi évfolyamtársaival, akik különböző elismeréseket mondhattak magukénak. Volt közöttük Kosuth-díjas is. Keserű szájjal jegyezte meg, hogy ő sem volt rosszabb náluk.

Hogy milyen felelősséggel végezte munkáját, bizonyítja az, hogy nem volt számára mindegy, ki veszi át utána a tantárgyait. Örömmel szolgál, hogy éppen egy osztályba jártam azzal a diákkal, akinek ezt felajánlotta. Molnár Lajos volt az, a legjobb barátom, aki nemcsak az osztálynak, de az iskolának is kiválósága volt. „A Lajos” az osztály köztiszteletben álló egyénisége volt már csak koránál fogva is, mivel a „nagybetűs” életből jött vissza az iskolapadba, mint asztalos mesterséggel rendelkező, kiváló szakember. Végig osztályelnök volt, és az osztály kedvenc megszólítását,

„gyerekek”, mostanáig megtartotta. A negyvenéves érettségi találkozó megnyitását is így kezdte, s ez nem kis derűtséget okozott a jócskán megöszült nagyszülők körében. Szóval, „a Lajos”-nak mondta Géza bácsi a negyedik évfolyam végzetével, hogy végezze el a főiskolát, és neki adja át a tantárgyait. „A Lajos” el is végezte, de utána más irányba vezetett az útja. Így aztán még sok éven át Géza bácsinak kellett tanítania. Persze, „a Lajos” szakképzettsége sem ment veszendőbe, hiszen sokáig

egy vállalat tervező osztályának a vezetője volt, majd önálló céget alapított, ahol még ma is tevékenykedik, de már mint a fia alkalmazottja.

Az osztály nagy öröme, hogy Géza bácsi megtisztelte jelenlétével szalagavatói ünnepségünket. Mivel nőtlen volt, csak egyedül ült az asztalnál. Úgy gondolom, mindenki, aki ismerte őt, szívesen emlékszik vissza rá. Talán csak a szüleinek okozhatott csalódást, ugyanis zenei pályára szánták. Bele is vágott, de hegedűjével a „Boci, boci, tarká”-nál tovább, bizony, nem jutott.

Hajlott korára az ember gyakran szenved az emlékezetkiesés miatt. Őrá ez sem vonatkozott. Az ötéves érettségi találkozón, ahol az osztályfőnökünket helyettesítette, minden megjelentet megismert, s nem csak név szerint, de még azt is tudta, hogy ki hol ült. Tőlem is számon kérte, hogy nem az Évát vettem feleségül. De ami teljesen elképesztő volt: a következő, tízéves találkozón megszólított, mondván, hogy én elváltam, mert hogy az ötéves találkozón más feleségem volt, pedig csak egyszer látta.

Az osztály minden érettségi találkozót Losoncon tartott. A legutóbbin, a 2003-ban megvalósult negyvenévesen már egyetlen tanár sem lehetett jelen, de bizony az osztály is jócskán megfogytakozott. Ezen, mint ahogyan korábban is, nem mulasztottuk el, hogy ne tisztelegjünk egy rózsacsokorral a sírjánál. A rózsza egyben jelkép is, mert életében több mint 100 tő rózsát ápolt a kertjében. Ide kívánczok hát a közmondás, hogy „Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet”.